दूई शब्द

विकास निर्माणका विभिन्न चरणहरुमा स्थानीय स्तरको स्रोत साधनको संभाव्यता पहिचान गर्दै, योजना छनोट गर्ने , योजना बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने ,अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्ने संरक्षण गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी राज्य पुनर्संरचनाको संघीय व्यवस्था तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई सुम्पेको छ । स्थानीय तहलाई स्वायत्त र जिम्मेवार बनाई, गाउँको एकिकृत विकास कार्यमा लाग्नको लागी सजिलो होस् भन्ने मनासयले व्यवस्था भए अनुरुप विभिन्न नीति निर्देशिका र कार्यविधी समेत तयार पारी स्थानिय निकायलाई शशक्त पार्नमा सहयोग भै रहेका छन् । गाउँको समग्र विषयको जानकारी लिन पाउनु हामी सबैको अधिकार पनि हो । यसैलाई मध्यनजर गर्दै गाउँका भौतिक, सामाजिक,आर्थिक लगायात सम्पूर्ण सूचनाहरुबाट सु-सूचित गराउने उद्येश्यले परिवर्तन गाउँपालिका कार्यालय रोल्पाले गाउँको उपलब्ध सूचना एंव तथ्यांकलाई संकलन र विश्लेषण गरि वस्तुगत विवरण २०७४ प्रकाशित गरी सबै सामु पुर्याउने प्रयास गरेको छ ।

गाउँपालिकाले आगामी दिनमा अघि बढाउने अल्पकालिन, मध्यकालिन एवं दीर्घकालिन योजना तयार गरि योजना सहितको विकास कार्य अघि वढाउन आवश्यक तथ्याङ्कको जरुरी हुने गर्दछ । यस गाउँपालिकाले सामाजिक, भौतिक, आर्थिक लगायत महत्वपूर्ण क्षेत्रको तथ्याङ्कको व्यवस्थीत रुपमा प्राप्त गर्न यस गाउँपालकाले गाउँ प्रोफाइल तयार गर्ने जमर्को गरेको छ । उक्त प्रोफाईल तयार गर्न **शाज इन्टरनेसनल प्रा.लि, काठमाडौं** लाई परामर्शदाताको रुपमा नियुक्त गरिएकोमा उक्त संस्थाले यस गाउँपालिको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक लगायत सम्पुर्ण क्षेत्रको विद्यमान अवस्था सहितको गाउँ प्रोफाईल तयार गर्ने कार्य गरेको छ । परामर्शदाता संस्थाले यस प्रोफाइलमा गाउँभित्रका सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक, शैक्षिक, प्राकृतिक लगायत विभिन्न पक्षहरुलाई मेहनतका साथ समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्रस्तुत पार्श्वचित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै यसमा धेरै त्रुटि भएका होलान्, कृपया सुझावहरु प्राप्त भए आगामी दिनहरुमा मार्गदर्शन हुनेछ ।

अन्तमा यो पार्श्वचित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने सम्पूर्ण गाउँबासी, जानिफकार व्यक्तिहरु, सम्पूर्ण सरकारी कार्यालय तथा यससंग सम्बन्धित कर्मचारीहरु, विभिन्न संघसंस्था र गाउँका सम्पूर्ण विद्धत वर्गहरु प्रति गाउँपालिका कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

.....

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
परिवर्तन गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, रोल्पा

विषय सूची

१. प्रकाशकीय 5

१.१ पृष्ठभूमि 5

१.२ उद्देश्य 7

१.३ विधि र प्रकृयाहरू 8

१.४ सीमाहरू 8

२. गाउँपालिकाको परिचय 10

२.१ परिवर्तन गाउँपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, नामाकरणः 13

२.२. भौगोलिक अवस्थिति 14

२.३ नदीनाला तथा तालपोखरी 14

२.४ ऐतिहासिक स्थलहरु 14

२.५ वनस्पती तथा जैविक विविधता 15

२.६ वन्यजन्तु 15

२.७ वन्यपक्षी 15

२.८ जडीवुटी 15

२.९ पाल्तु पशुपंक्षी 15

२.१० स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला 15

२.११. कृषि तथा वन : 17

३.गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्था 18

३.१ गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या 18

३.२ जातीयताको आधारमा जनसंख्या 19

३.४ रोजगारीको आधारमा जनसंख्याको विवरण : 21

३.६ उमेरका आधारमा जनसंख्याको विवरण 23

३.८ आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरुको विवरण 25

३.९ जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिलाहरुको विवरण (आ.व.२०७३।०७४) 25

४.गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था 27

४.१ बनावटको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या 27

४.२ खानेपानीको आधारमा घरधुरी 27

४.३ खानापकाउने इन्धनको आधारमा घरधुरी 28

४.४ विजुलीवत्तिको श्रोतको आधारमा घरधुरी 29

४.५ शौचालयको सुविधा भएका घरधुरी 30

४.६ वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण 31

४.७ वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको बिनियोजन तथा खर्चको अवस्था 32

४.८ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण 32

४.९ प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण - आ.व. २०७२-७३ को 33

४.१० घरभाडामा बस्नेहरुको विवरण 34

५. गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्था 35

५.१ शैक्षिक अवस्था 35

५.१.१ गाउँपालिकामा स्वीकृत र राहत शिक्षक दरवन्दी विवरण २०७५ 35

५.१.२ शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण 35
५.१.३ गाउँपालिकामा रहेको विश्वविद्यालय तथा कलेजहरु 37
५.१.४ वडा अनुसार साक्षरता प्रतिशत 37
५.२ स्वास्थ सम्बन्धी 39
५.२.१ स्वास्थ्य संस्था 39
५.३ धार्मिक स्थलको नाम 40
५.४ तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम 40

६.भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था 41
६.१ गाउँपालिका भित्र भएका सडक 41
६.२ वातावरण तथा सरसफाई 41
६.३ कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह 42
६.४ पशु सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह 42
६.५ हुलाक सेवा केन्द्र 43
६.६ वसपार्क वा वस स्टेशन 43
६.७ गाउँपालिकाका हालका भवनहरु 44
६.८ सामुदायिक भवनहरुको विवरण 44
६.९ शवदाह तथा पशु वधशालाको विवरण 45
६.१० खेल मैदान सम्बन्धी विवरण 45
६.११ सार्वजनिक पाटि पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण 46
६.१२ झोलुङ्गे पुल । पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण 47
६.१३ विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण 48
६.१४ अचल सम्पत्तिको विवरण 48
६.१५ सिंचाईको श्रोत 49
६.१६ विद्यालहरुमा शौचालयको विवरण 49
६.१७ प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज) 50

७. उद्योगधन्दा तथा व्यवसायको अवस्था 51
७.१ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण, वडा अनुसारः 51
७.२ सहकारी संस्थाको विवरण 54
७.३ गाउँभित्र रहेका व्यापारिक केन्दहरुको विवरण 55
७.४ पशुधन सम्वन्धी विवरण : 56

८. विविध जानकारी 57
८.१ गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरुको विवरण २०७३/७४ 57
८.२ गाउँपालिका कार्यालय देखि प्रत्येक वडाकेन्द्रसम्म को दूरी 58
८.३ गाउँपालिकाको टाढाको वस्ती बाट सम्बन्धीत गा.पा.को केन्द्र पुग्नलाग्ने अनुमानित समय 58
८.४ विद्युत / सौर्य उर्जा आयोजनाहरुको स्थिति 60
८.५ वातावरण तथा सफाई 61
८.५ सेवा प्रवाह विवरण तथा विपद व्यवस्थापन 61
८.६ सुरक्षा इकाईहरु 62
८.७ सुचना तथा सञ्चार 62
८.८ पार्क, उद्यान, भ्यू टावर 62

८.९ वालविकास केन्द्र सम्वन्धि विवरण 63
८.१० खोप सेवा सम्वन्धि विवरण आ.व. २०७३/७४ 63
गाउँपालिकाका अवसर, चुनौती र समस्याहरुः 64
गाउँपालिकाका विकास सम्भावनाहरुः 65
१. कृषि : 65
२. पर्यटन : 65
३. उद्योग : 66
४. शिक्षा : 66
५. खेलकुदः 66
६. अन्य : 66
९ स्थानीय राजनैतिक दलहरु 68

१. प्रकाशकीय

१.१ पृष्ठभूमि

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय अर्न्तगतको राज्य पुनर्संरचनाको संघीय व्यवस्था तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ गाउँपालिका, नगरपालिका तथा जिल्ला समन्वय समितिलाई स्थानीय तहको रुपमा परिभाषित गरेको छ । स्थानीय तहको रुपमा राखिएका यी निकायहरुमा राज्यको कार्यहरुलाई विकेन्द्रित गरि एक पूर्ण अधिकार सहितको नागरिकको स्थानीय सरकार निर्माण गरि जनतालाई सरल रुपले सेवा प्रवाह गर्नको लागि, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट निर्देशित भएका छन् । सोहि वमोजिम चुनावी प्रक्रियाको माध्यमबाट स्थानीय प्रतिनिधिको छनोट गर्ने कार्यले पनि निरन्तरता पाइरहेको छ । यसरी चुनावी मैदानबाट आएका जनप्रतिनिधि र खुला प्रतिस्पर्धात्मक परिक्षाको प्रणालीबाट छनोट भई निश्चित कानुनी दायराबाट आएका प्रतिनिधिको संयुक्त साझेदारीमा स्थानीय तहको कार्यहरु संचालन गर्नको लागि सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जिम्मेवारी सुम्पेको छ । स्थानीय तहको काम गर्नको लागि जिम्मेवारी प्राप्त गरेका यि निकायहरुले जनताको सर्वाधिक नजिकको साझेदार बनेर काम गर्न सुरुवात गरिसकेका छन् । गाउँपालिका स्थानीय तहको पहिलो तहमा रहेको हुन्छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको सबैखाले विकासको प्रक्रियालाई अघि बढाउने क्रममा निर्देशित कानुनी दायराको पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि गाउँपालिकाले संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को आधारमा आफ्नो क्षेत्रमा भौतिक, आर्थिक तथा सामाजिक विकासको नेतृत्व गर्ने उल्लेख गरेको छ । सोहि बमोजिम गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यलाई सरल रुपले संचालन गर्नको लागि आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्वनै स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यर्थाथ स्थिती देखिने गरि वस्तुगत विवरण तयार गनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो वस्तुगत विवरणको ढाँचा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्देशन गरे बमोजिम हुने र सो ढाँचामा स्थानीय तहबाट आवश्यकता अनुसार थप विवरण समावेश गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यसरी वस्तुगत विवरण निर्माण गरिसके पछि सोको अद्यावधिक गरि आफ्नो वेव पेजमा सार्वजनिक गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत गरिएको छ । गाउँपालिकाले यो जिम्मेवारी पुरा गर्दा आफ्नो गाउँको आवधिक र वार्षिक योजना तर्जुमामा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नतिजामुलक ढंगले गनुपर्ने गरि निर्देशन प्राप्त गरेको छ । साथै गाउँको वस्तुगत विवरणमा सम्वन्धित क्षेत्रको भौतिक रुपरेखा देखिने गरि स्रोत

नक्सा समेत तयार गनुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै गाउँक्षेत्रको विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहको भूमिका बढिरहेको सन्दर्भमा गाउँविकास सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन पनि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने एक महत्वपूर्ण कार्य हो । यसका लागि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्नको लागि गाउँपालिकाको समग्र वस्तुस्थितिको यथार्थ तथ्यहरूको जानकारी हुनु पहिलो र आधारभूत कुरा हो । अतः गाउँपालिकाको योजना तर्जुमाको लागि आफ्नो क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक आदि विविध पक्षको तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । गाउँपालिकाका विविध पक्षहरुको वास्तविक स्थितिको तथ्याङ्क र सूचना विना कुनै पनि योजनाको सही छनौट हुन सक्दैन् । समय समयमा गाउँपालिकासँग सम्बन्धित सबै किसिमका तथ्य, तथ्याङ्कको संकलन र विश्लेषण गरी सो तथ्याङ्कका आधारमा योजना तर्जुमा हुन सकेको अवस्थामा मात्र योजनाहरू वस्तुनिष्ठ हुन्छन् । यसको लागि आफ्नो क्षेत्रका भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक लगायतका पूर्वाधारको जानकारी लिन तथा भविष्यका योजनाको निर्माणको लागि पूर्वानुमान गर्न तथा जनतालाई अनुभूत हुने गरि सरल र प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्न निर्देशिकाको रुपमा वस्तुगत विवरणलाई उपयोग गर्न सकिन्छ । यहि विशेषताको कारणले वर्तमान समयमा प्रत्येक गाउँपालिकाले आफ्नो पार्श्वचित्र (वस्तुगत विवरण) बनाउन अनिवार्य भइसकेको छ ।

गाउँपालिका पार्श्वचित्रको औचित्य

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय अर्न्तगत स्थानीय तहको योजना तथा वजेट दिग्दर्शनले निर्देशन गरे अनुसार गाउँपालिकाका समितिहरुलाई स्थानीयस्तरमा योजनाहरु सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्नको लागि एक केन्द्रविन्दुका रुपमा स्थापित गरेको छ । गाउँपालिका पार्श्वचित्र यस्तो दस्तावेज हो जसले गाउँक्षेत्रको समग्र वस्तुस्थितीलाई देखाउँदछ, जसबाट योजनाहरुको छनौट प्राथमिकिकरण गर्न सजिलो हुन्छ । त्यसैले गाउँपालिका पार्श्वचित्रलाई गाउँको तथ्याङ्कीय ऐना पनि भनिन्छ । यसले गाउँको बर्तमान अवस्थाको बारेमा जानकारी दिने गर्दछ । गाउँको बर्तमान अवस्था र स्थितीको विश्लेषण र महत्वका आधारमा सहभागितात्मक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रक्रियामा दिगोपन तथा पारदर्शी हुन जान्छ । खासगरि विकाससंग सम्बन्धित कार्यालयहरु लगायत योजना संचालन गर्ने अन्य संघसंस्थाको लागि यो आधारभूत विषय हो । जवसम्म हामी सुचना संकलन तथा प्रशोधन गरि व्यवस्थित ढङ्गले प्रत्येक विषयसंग सम्बन्धित कार्यालय, गैह्र सरकारी तथा अन्य संघसंस्थाको तथ्यगत स्थिती झल्काउन सक्दैनौ, तवसम्म व्यवस्थित ढङ्गले सुचनाको वास्तविक प्रयोग, वैज्ञानिक प्रणालीबाट योजना

तर्जुमा हुन सक्तैन । त्यसैले गाउँको एकीकृत र समग्र सूचना प्रणालीलाई विकास गर्न गाउँ भित्रको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधारहरुको स्थिती झल्कने विवरणहरु राख्नु अपरिहार्य हुन्छ । गाउँको तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु अद्यावधिक हुनु पर्दछ र तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताहरुले आवधिक सूचना तथा तथ्याङ्कको बारेमा जानकारी पाउनु पर्दछ । एकातर्फ यस्ता तथ्याङ्क गाउँको सूचनाका आधारका रुपमा रहने गर्दछन् भने अर्कातर्फ यसरी विभिन्न क्षेत्रबाट उत्पादित तथ्याङ्कहरुको प्रमाणिकरण एवं विश्वासनियताको समेत यकिन गरि सोको बारेमा तथ्याङ्क प्रयोगकर्तालाई जानकारी गराउनु गाउँपालिका पार्श्वचित्रको महत्व रहेको छ । यस पार्श्वचित्रबाट समग्र विकासको लागि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनको लागि सहयोग पुग्ने र गाउँको दिगो विकास निमार्णमा टेवा पुग्न जान्छ ।

१.२ उद्देश्य

यस पार्श्वचित्र तयारी गर्नुका प्रमुख उद्देश्यहरू निम्नलिखित छन् ।

क) गाउँको भौतिक पूर्वाधार, सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक तथा वातावरणीय अवस्थाहरुको जानकारी दिने ।

ख) गाउँको विषयगत क्षेत्रका विद्यमान संभावना र समस्याहरु अवगत गराउने ।

ग) गाउँ पार्श्वचित्रका आधारमा गाउँको आवधिक योजना तर्जुमा गर्न प्रोत्साहित गर्ने र सरोकारवालाहरुलाई आवश्यकता अनुसार गाउँ सम्वन्धी तथ्याङ्क उपलव्ध गराउने ।

घ) नागरिकलाई सूचनाको आदान प्रदान मार्फत राज्य सरकार तथा प्रशासन उनिहरुको सेवक हो भन्ने कुराको विश्वस्तता दिलाउने ।

ङ) गाउँपालिका भित्र रहेका ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक साधनको पहिचान गरि संरक्षण तथा सम्वर्द्धनमा प्रोत्साहन गर्ने ।

च) गाउँपालिकालाई क्रमश समग्र गाउँपालिका क्षेत्रको सूचना बैंकको रूपमा स्थापित गर्दै लैजाने ।

छ) व्यवस्थित शहरी विकास, गाउँको विकास निर्माण तथा सामाजिक गतिविधिको क्षेत्रमा नयाँ सम्भावना, अवसर तथा चुनौतीहरूको पहिचान गर्ने ।

१.३ विधि र प्रकृयाहरू

परिवर्तन गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र तयार गर्नको लागि आवश्यक सूचना तथा जानकारीहरु मुख्यत दुई किसिमबाट संकलन गरिएका छन् । पारिवारिक तथा घरधुरीसँग सम्बन्धित सूचनाहरु प्राथमिक तथ्यांक हुन् र यी गणना बिधिबाट संकलन गरिएका हुन् । यसमा समावेश गरिएका पारिवारिक सूचनाभन्दा अन्य जानकारीहरु सम्बन्धित निकायबाट द्वितीयक विधिबाट संकलन गरिएका छन् । प्राथामिक तथा द्वितीयक तथ्यांकहरु संकलन गर्दा निम्न बिधि र प्रकृयाहरु अपनाइएका छन् ।

क) द्धितिय स्रोतहरुको रुपमा प्रकाशित एवं अप्रकाशित पुस्तक, पुस्तिका, अध्ययन, प्रतिवेदन, विषयगत कार्यालयको रेकर्ड आदिको प्रयोग ।

ख) विषयगत कार्यालय, संघसंस्था, वित्तिय संस्था, राजनैतिक पार्टी प्रतिनिधिहरु तथा विशेषज्ञहरु संगको छलफल, अर्न्तवार्ता एवं सुझाव संकलन ।

ग) वडा सचिवहरुसंग छलफल ।

घ) विभिन्न कार्यालयहरु एवं संघसंस्थाहरुसंग प्रत्यक्ष सम्पर्क एवं टेलिफोन तथा पत्राचार विधिबाट सूचना संकलन गरिएको छ ।

ङ) अति संवेदनशिल वातावरणीय क्षेत्रहरुको अवलोकन तथा नक्साङ्कन कार्य ।

च) पारिवारिक तथ्याङ्क संकलनको लागि संघीय मामीला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट तयार गरिएको घरधुरी सर्भेक्षण फारमलाई मुख्य आधार मानी यस गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार गाउँ क्षेत्रका सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी आवश्यक सुधार गरिएको ।

छ) पारिवारिक तथ्याङ्क बाहेकका अतिरिक्त सूचना/तथ्याङ्कहरूको लागि गाउँपालिकाको कार्यालय, सम्बन्धित विषयगत कार्यालय तथा सेवाकेन्द्रहरु, गैर सरकारी संस्थाहरु, स्थानीय विद्यालय तथा अन्य सम्बन्धित निकायबाट सङ्कलन गरिएको ।

१.४ सीमाहरू

क) यो पार्श्वचित्र तयारी गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारभित्र रही योजना तर्जुमा प्रकृयासँग सम्बन्धित

प्रश्नावलीतर्फ बढी ध्यान केन्द्रित गरिएकोले यस प्रयोजनभन्दा बाहेकका कतिपय पारिवारिक तथ्यांकमा समेट्नुपर्ने प्रश्नावलीहरु कमै मात्र समेटिएको छ ।

ख) पारिवारिक आय तथा व्यय, रोजगारी, जग्गा जमीनको अवस्था, कृषि उत्पादन लगायतका आर्थिक सूचकहरु प्रश्नावलीमा राखिएकोमा यसबाट गाउँक्षेत्रका बासिन्दाको प्रतिव्यक्ति आय मात्र गणना गरिएको छ । गरीवी मापन सम्बन्धी सूचनाहरुहरुको लागि आधिकारिक निकायबाट स्वीकृत सूचकहरुको पहिचान नगरिएको हुँदा यस सम्बन्धी थप विश्लेषण गरिएको छैन । स्वीकृत सूचकहरु पहिचान भएको अवस्थामा उपलब्ध सुचनाहरुको विश्लेषण गरी गरीवी मापन गर्न सकिने अवस्था छ । संकलन गरिएका सबै घरधुरी सर्भेक्षण फारमहरु सुरक्षित राखिएका छन् ।

ग) यस पार्श्वचित्रमा समावेश गर्न सङ्कलन गरिएका द्वितीयक तथ्याङ्कहरुको आधार वर्ष फरक फरक भएको हुँदा द्वितीयक तथ्यांकमा एकरूपता हुन सकेको छैन ।

घ) महत्वपूर्ण सम्पदाहरुको तस्वीर राख्ने प्रयास गरिएको भए पनि सबैलाई समेट्न सकिएको छैन ।

ङ) पारिवारिक तथ्याङ्क संकलन गर्ने सिलसिलामा गाउँपालिकाबाट खटिई गएका गणकहरूलाई कतिपय सूचनादाताबाट यथार्थ सूचना लिन कठीन भएको अनुभव गणकहरुको रह्यो ।

च) एउटै संस्था वा निकायमा पनि कतिपय द्वितीयक तथ्याङ्क लिनको लागि पटक पटक गरी धेरैपटक धाउन परेको अवस्था देखियो ।

छ) कतिपय समावेश गर्नुपर्ने आवश्यक तथ्याङ्क/सूचनाहरू कुनैपनि निकायबाट पनि उपलव्ध हुन नसकेको पाइयो ।

ज) यति हुँदाहुँदै पनि जे जति सूचनाहरू यसमा समावेश गर्न सकिएको छ त्यसले गाउँपालिकाको यथार्थ जानकारी लिन चाहने व्यक्ति तथा संस्थाको लागि आवश्यक सूचना लिन तथा गाउँपालिकाको योजना तर्जुमाका लागि यस विवरणले आधारशिलाको रूपमा काम गर्नेछ ।

२. गाउँपालिकाको परिचय

परिवर्तन गाउँपालिका रोल्पा जिल्लामा अवस्थित छ । १० वर्षे सशस्त्र जनयुद्धको उद्‌गमस्थल परिवर्तन गाउँपालिका भौगोलिक रुपमा विकट भएपनि वन तथा जैविक विविधताले धनी रहेको छ । यो गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १६३.०१ वर्ग कि.मि. रहेको छ जसमध्ये सवैभन्दा कम क्षेत्रफल ३ नं. वडाले (१२.६८ वर्ग कि.मि.) र सवैभन्दा वढि १ नं. वडाले (४७.७६ वर्ग कि.मी) ओगटेको छ ।

गाउँपालिकामा समावेश भएका वडाहरुः

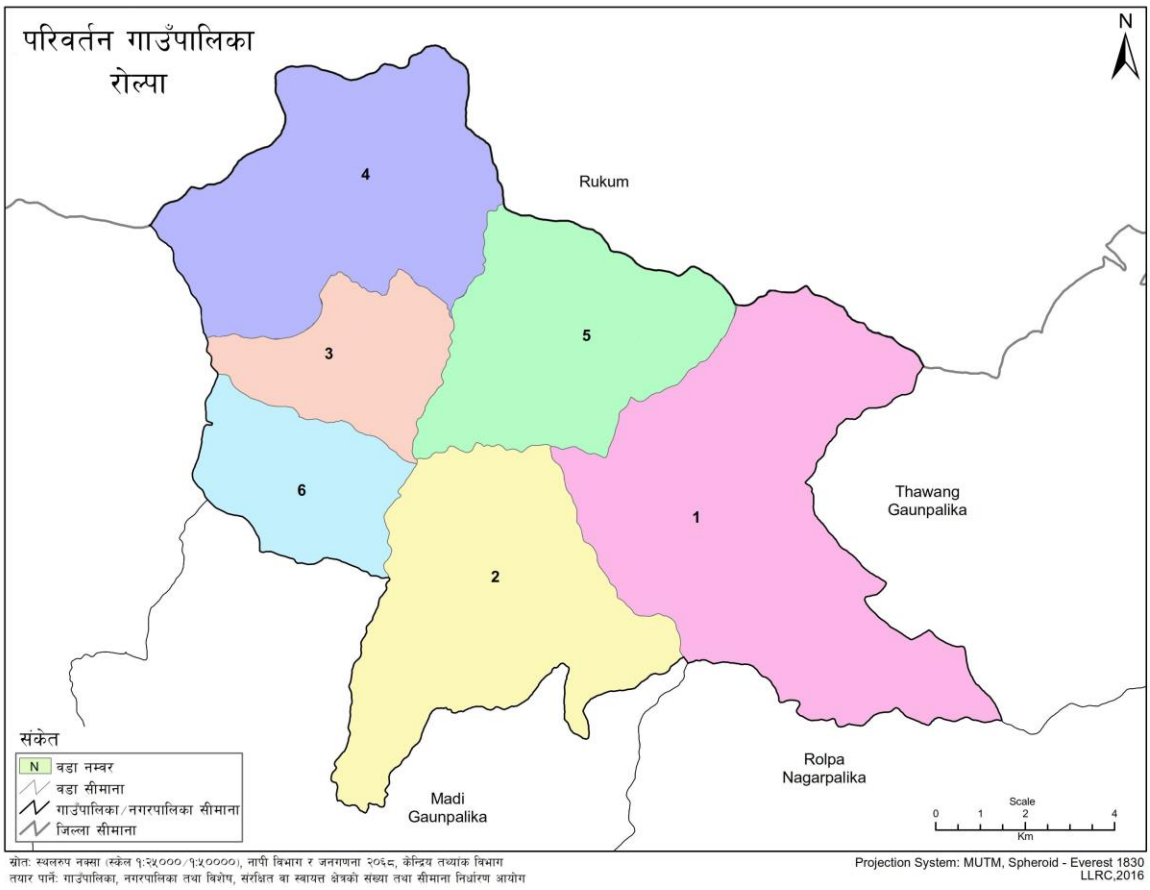

वडा नं.	नाम	साविक	क्षेत्रफल (कि.मी.)
१	कुरेली	१-९	४७.७६
२	राङसी	१-९	३२.६९
३	इरीवाङ	५-९	१२.६८
४	पाछावाङ	१-९	३१.७२
५	राङकोट	१-९	२४.९६
६	इरीवाङ	१-४	१३.२

नेपालको नक्सामा परिवर्तन गाउँपालिका

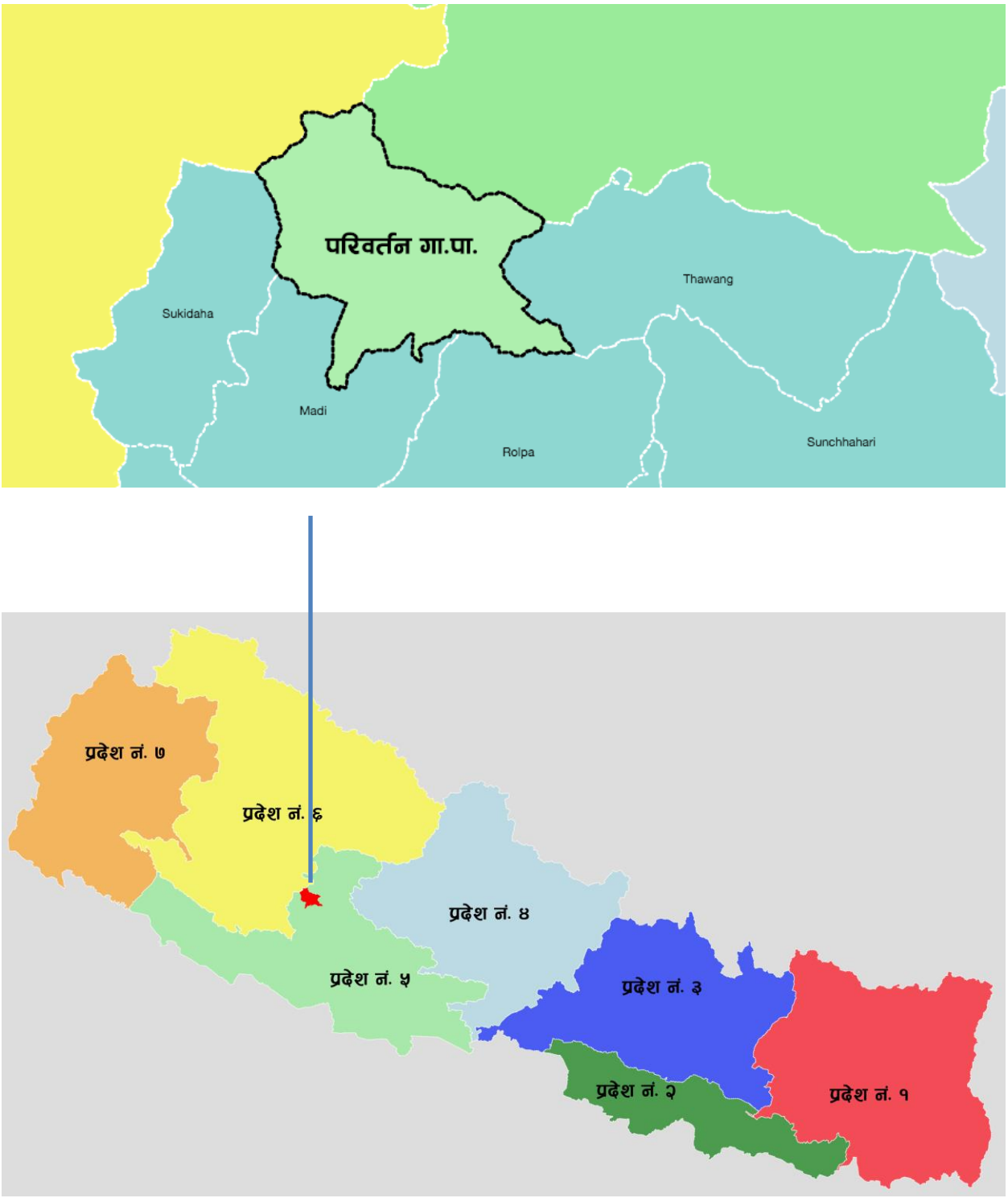

श्रोतः संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (http://mofald.gov.np/)

गाउँपालिकाको सिमाना :

श्रोतः संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (http://mofald.gov.np/)

पूर्व	थवाङ गा.पा.
पश्चिम	सुकिदह र माडी गा.पा.
उत्तर	रुकुम जिल्ला
दक्षिण	माडी गा.पा. र रोल्पा न.पा.

२.१ परिवर्तन गाउँपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, नामाकरणः

हालको परिवर्तन गाउँपालिकाको पृष्ठभुमी रोल्पा जिल्ला सँग जोडिएको छ । नेपालको एकीकरण पूर्व अन्य बाइसे(चौबिसे राज्यहरुमा जस्तै यस भेगमा पनि छुट्टै राजाहरुले राज्य गर्दथे । तथापि यहाँका राजाहरुले अन्य राजाहरु जस्तो प्रख्याति पाएको भने सुनिदैनथ्यो । त्यसकोकारण सम्भवतः राज्यको क्षेत्र सानै भएर हुन सक्छ । गजुलकोटमा काठमा लेखिएको वि.सं. १७०३ को अभिलेख पाइएबाट त्यहाँ राजदरवार रहेको प्रमाणित हुन्छ । सेन राजा गजुलमा सुरुदेखि नै बसेको भने पाइदैन । गजुल क्षेत्रमा राज्य व्यवस्था त थियो तर त्यहाँ केही समय राजा नभएकोले त्यहाँका काजीहरु राजगुण भएको प्रतिभाशाली व्यक्तित्वको खोजीमा थिए भन्ने जनश्रुति छ । उनीहरुले गजुलमा एउटा पोखरी खन्ने क्रममा नजिकैको चौतारीमा शिरको फेटा फुकालेर जो व्यक्ति बस्छ उसैलाई राजा बनाउने गुप्त सल्लाह गरेका थिए । यस्तैमा जाजरकोट जक्तिपुरबाट आएका तुथासेन त्यही चौतारीमा आई काजीहरुको गुप्त सल्लाह अनुसारको प्रकृतिबाट बसेपछि उनलाई नै राजा बनाइयो ।

तुथासेन त्यहाँ आई पुग्ने अवस्था पनि मार्मिक रहेको पाईन्छ जुन यस प्रकार छ(तुथासेन जाजरकोट जक्तिपुरका राजा थिए । उनी निकै धार्मिक प्रकृतिका व्यक्ति थिए । उनका भाईको दुर्भाग्यवश निधन भएपछि विधवा भाई बुहारीलाई उनले नै विवाह गर्नपर्छ भनी वाध्य गराउन थाल्दा सो कुरा नमानी विरक्तिएर राज्य समेत ब्राम्हणहरुलाई दान गरेर मुक्ति क्षेत्रतर्फ हिडेका बखत सोही क्रममा उनी गजुलकोट आई चौतारामा बसेका रहेछन् । उनले त्यहाँको राजा हुन स्वीकारे पछि उनको विवाह रुकुम दरिजेनमका राजाकी छोरी तुरुवावतीसँग गराइयो । त्यसबखत गजुल राज्य अन्तर्गत १८ गाउँ थिए । तुथासेनका ५र६ पुस्ता पछिका धैर्यपाल गजुल मै राजा भए र उनका भाइ कर्णपाल खुँग्रीकोटका राजा भए । उनलाई राज्य रजौटा उन्मुलन पश्चात् पनि भत्ता उपलब्ध भईरहेको थियो । त्यसरी भत्ता प्राप्त गर्नेअन्तिम राजा भने फत्ते प्रचण्डबहादुर सिंह हुन् । उनको वि.सं. २०४९ सालमा मृत्यु भयो ।

वि.सं. २०१८ सालमा नेपालका ३४ जिल्लाहरुलाई ७५ जिल्लामा विभाजन नगर्दा सम्म रोल्पा जिल्लाको वर्तमान क्षेत्र प्युठान र सल्यान जिल्लामा पर्दथ्यो । पछि सात सय सखी, आठ हजार बुढागाउँ, नौसय माडिखोला, रोल्पा बाईसखुवा र कालाशेष थुम (मौजा)का नामले चिनिने वि.सं. २०१८ साल पूर्वको रोल्पा क्षेत्र वि.सं. २०१८ सालमा सल्यान र प्युठानको केही क्षेत्र मिलाई बनाइएको र त्यस वखत ३३ गाउँ पञ्चायत रहेको थियो । वि.सं. २०३४ सालमा सीमाना हेरफेर गरी ५१ गाउँ पञ्चायत बनाइयो ।

गाउँपालिका गाउँ विकास समितिलाई बिस्तार गरेर बनाइएको नेपालको नयाँ निर्मित स्थानीय प्रशासनिक एकाई हो । हालै सरकारले गाविस विघटन गरि गाउँपालिका बनाएको हो । २०७३ सालमा सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले ७४४ स्थानीय तह लागू गर्दा गाविस विघटन गरि ४ सय ७९ गाउँपालिका बनाएको थियो । मन्त्रालयले साबिकका ३५ वटा गाउँपालिकालाई नगरपालिका बनाएको कारण साबिक ४ सय ७९ गाउँपालिकाको सङ्ख्या घटेर ४ सय ६३ कायम भएका छन । रोल्पा जिल्लाका साविकका राङकोट, राङसी, कुरेली, इरीवाङ र पाछावाङ गाउँ विकास समितिहरूलाई समेटेर

दुईखोली गाउँपालिका घोषणा गरिएको थियो जुन हाल परिवर्तन गाउँपालिकाको नाममा रोल्पा जिल्लामा अवस्थित छ ।

२०७४ भदौ २७ गते प्रथम गाउँसभाले सर्वसम्मत रुपमा गाउँपालिकाको नाम परिवर्तन गर्ने निर्णय गर्दा दुइखोली गाउँपालिकाको नाम परिवर्तन गाउँपालिका भएको हो । त्यस्तै, राङकोटमा रहेको केन्द्रलाई सवैको पायक पर्ने र उपयुक्त भौगोलिक वनावटको कारणले 'पुतलाचौर'मा सारिएको छ । यस गाउँपालिका उपराष्ट्रपति नन्दबहादुर पुन तथा नेतृ जयपुरी घर्तीमगरको घर रहेको गाउँपालिका समेत हो । दशवर्षे सशस्त्र जनयुद्धका क्रममा सहादत प्राप्त गरेका उच्च तहका नेतृत्वकर्ता नेपबहादुर केसी 'परिवर्तन'को नामबाट 'परिवर्तन गाउँपालिका राखिएको हो ।

२.२. भौगोलिक अवस्थिति

- **अक्षांस :** 28°24'N देखि 28°34'N
- **देशान्तर :** 82°28'E देखि 82°39'E
- **क्षेत्रफल :** १६३.०१ वर्ग कि.मि.
- **सबैभन्दा ठूलो क्षेत्रफल भएको वार्ड :** १
- **सबैभन्दा कम क्षेत्रफल भएका वार्ड :** ३
- **हावापानी :** उष्ण, समशितोष्ण र शीत
- **तापक्रम :** ३.६ देखि ३१.२ डिग्री सेल्सियससम्म .
- **वर्षा :** औषत १३.८८ देखि १८.३६ मिलीमिटर

२.३ नदीनाला तथा तालपोखरी

परिवर्तन ३ मा रहेका राजा पनेरा, वाहुन पनेरा तथा पाछावाङमा अवस्थित रालेखोला र घुइलचौर यहाँका मुख्य खोलाहरु हुन् । यसवाहेक घाङचुङ, चुनवाङ, वाँफे खोला, पुतला खोला, वगाउने खोला, त्रिवेणी खोला, राङखोला, धागरी खोला, राङसी खोला आदी साना नदीनालाहरु हुन् ।

२.४ ऐतिहासिक स्थलहरु

यस गाउँपालिकामा धेरैजसो मन्दिर तथा केही चर्चहरु रहेका छन् । राङ्सीमा रहेका विभिन्न मठ मन्दिरहरु, इरिवाङ मन्दिर, पाछावाङ मन्दिर, मौलाकोट मन्दिर, टिमुरवोट मन्दिर, सुकीदह मन्दिर र राङ्सीमा रहेको चर्च साथै शिवपार्वती मन्दिर, नौलोदेवी भगवती मन्दिर , वराह मन्दिर, वागमारा स्थित चर्च यहाँका प्रमुख ऐतिहासिक स्थलहरु हुन् ।

२.५ वनस्पती तथा जैविक विविधता

यहाँको हावापानी शितोष्ण खालको भएको हुनाले सल्ला प्रजातिहरुको कोणधारी वनस्पतिहरु वढि पाईन्छन् । उचाईअनुसार पाइने मुख्य वनस्पतीमा उत्तीस, पैयुं, ओखर, सुईया, गुराँस, सल्ला, अंगेरु, वाँझ, खर्सु, लहरे पिपल आदी प्रजातीका रुखहरु यस गा.पा. का मुख्य वनस्पती हुन् ।

२.६ वन्यजन्तु

राते, घोरल, खरायो, वँदेल, वाँदर, स्याल, ग्वापे, दुम्सी, मुसा प्रजातीहरु यहाँ पाईने मुख्य वन्यजन्तुहरु हुन् ।

२.७ वन्यपक्षी

कालीज, ढुकुर, हलेसा, सुगा, परेवा, घुघुती, कुक्कु, न्याउली, च्याखुरा, तित्रा, जुरेली, फिस्टा यहाँका मुख्य वन्यपक्षीहरु हुन् ।

२.८ जडीवुटी

हावापानीको हिसावले यस गाउँपालिकामा करिव ४० प्रकारका विभिन्न जडिवुटीहरुको सम्भावना देखिन्छ । केही जडिवुटीहरु यस क्षेत्रवाट निर्यात पनि हुने गरेका छन् । व्यवसायिक रुपमा तेजपात, टिमुर, काउलो, अल्लो, सुगन्धवाल, चिराईतो, कुट्की जस्ता जडीवुटीको प्रचुर सम्वावना देखिन्छ । त्यसवाहेक पिठो जोर्नी, तारे, हताजोर, विलाजोर, तितेपाती, महझरी, ढुंगेफूल, सिस्नो जस्ता जडिवुटीहरु पनि पाईन्छन् ।

२.९ पाल्तु पशुपंक्षी

यहाँ पालिने पाल्तु पशुमा प्रमुख रुपमा वाखा, गाई, भैंसी, वंगुर, भेडा आदि हुन् भने पंक्षीमा परेवा, कुखुरा र हाँस पनि पालिन्छन् ।

२.१० स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला

नेपालको सांस्कृतिक विविधतालाई झल्काउने प्रमुख विषय भनेको स्थानीय चाडपर्व, भाषा धर्म तथा संस्कृतिहरु हुन् । परिवर्तन गाउँपालिका पनि जातीय, भाषिक, धार्मिक रुपमा विविधता बोकेको गाउँपालिका हो । यसै कारण यहाँका स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा पनि विविधता पाइन्छ । यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जातजाति अनुसार फरक फरक चाडपर्व तथा जात्राहरु यहाँ मनाइने गर्दछन । आम नेपालीको लागि नै साझा चाडपर्वको रुपमा

मनाइने दशैं तिहार बाहेकका यहाँ क्षेत्री बाह्मणका तिज, मगर, कामी, दमाईका माघे संक्रान्ती, असार संक्रान्त, घिउ संक्रान्ती, वार्ह भदौ लगायतका चाडपर्वहरु यस क्षेत्रमा मनाइने महत्वपूर्ण चाडपर्व रुपमा रहेका छन् । त्यसवाहेक मगर समुदायले मनाउने भुमे पर्व पनि यहाँको मुख्य स्थानीय चाड हो ।

तालिका नं. १ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेलाको विवरण

क्र.स.	**चाडपर्व**	**मनाइने महिना**	**मनाउने जातजाती**
१.	तीहार	कार्त्तिक	मगर, क्षेत्री, दलित
२.	दशैं	कार्त्तिक	क्षेत्री दलित
३.	माघे संक्रान्ति	माघ	मगर, क्षेत्री, कामी र दमाई लगायतका जाति
३.	असार संक्रान्ती	असार	मगर, क्षेत्री दलित
४.	घिउ संक्रान्ती	भाद्र	मगर, क्षेत्री दलित
५.	वार्ह भदौ	भाद्र १२ गते	मगर, क्षेत्री दलित
६	भुमे पर्व		मगर समुदाय

श्रोतः वडा सर्वेक्षण २०७४

२.११. कृषि तथा वन :

२०६८/६९ सालको जिल्ला वन कार्यालयको तथ्याङ्कलाई (तलको तालिका) आधार मान्ने हो भने करिव ८००० हेक्टर (करिव ४८ प्रतिशत, गाउँपालिकाको क्षेत्र वाहिरको वन घटाउँदा) वन क्षेत्र भएको यस गाउँपालिकाको वाँकि कृषियोग्य जमिन, झाडी बुट्यान क्षेत्र, भिरपाखा, चरन क्षेत्र, पर्ति ऐलानी जग्गा, नदिनाला, वगर आदिले ओगटेको छ ।

गाउँपालिकाको करिव २८ प्रतिशत भुभाग कृषिको लागि योग्य हुँदा हुँदै पनि पर्याप्त सिंचाई को श्रोत नहुँदा सन २०१२ सम्म कुल खेतियोग्य जमिनको ७९ प्रतिशत जमिन आकाशे पानीमा भर पर्नु परेको देखियो । कृषि प्रधान देश नेपाल भन्ने गरिए पनि वर्षेनी अर्वौं रुपैयाँको कृषि उत्पादन आयात गर्नु पर्ने आजको अवस्थामा कृषि क्षेत्रलाई प्रभावकारी वनाउनुपर्ने चुनौति देखिएको छ । भएका वनक्षेत्रको संरक्षणका साथसाथै त्यसको उपयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता पनि देखिएको छ ।

तालिका नं. २ मौजुदा वन सँगठन अनुसार ईलाका वन कार्यालय, साविकको गा.वि.स. तथा वन क्षेत्र ६८/६९ को तथ्याङ्क

क्र.सं.	इलाका वन कार्यालय	साविक गा.वि.स हरु	अनुमानित वनको कुल क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	सामुदायिक वन क्षेत्र	कवुलियती वन क्षेत्र
१	इरीवाङ हाल परिवर्तत गा.पा ३, ६	इरिवाङ, पाछावाङ, राङसी, कुरेली, मिरुल, राङ्कोट	११,६६८	५२९० हेक्टर (७४ समुह, ८२६५ घरधुरी)	१२९.११ हेक्टर(१० उपभोक्ता ११२ घर धुरी)

नोटः हालको स्थानीय तह वमोजिमका वन क्षेत्रको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने कार्यको अन्तिम रुप नआएकोले हाललाई साविककै गा.वि.स. अनुसारको तथ्याङ्क देखाईएको हो ।

३.गाउँपालिकाको जनसांख्यिक अवस्था

३.१ गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या

जनसंख्या राज्यको पहिलो शर्त हो । जनसंख्या विना कुनै पनि राज्यको परिकल्पना हुन सक्तैन । देश विकासको पहिलो आधार र स्रोत जनसंख्या नै हो । मानव विना कुनै पनि गाउँ तथा गाउँको अस्तित्व संभव हुन सक्तैन । राज्य तथा सरकारको महत्वपूर्ण हतियार तथा अधिकारको प्रदायक त्यस क्षेत्रका नागरिक अर्थात जनसंख्या हो । गाउँको विकास गर्न जनसहभागिता अति आवश्यक हुन्छ । अर्थात जनसंख्या र विकासको विच अन्योन्याश्रित सम्वन्ध रहेको हुन्छ । गाउँको हरेक विकास जनताको लागि हो भने गाउँको विकासको श्रोत पनि जनता नै हुन् । सार्वजनिक प्रशासनको मुल आधार पनि जनता नै हुन् । अतः गाउँ तथा गाउँको विकासका लागि राज्य, सरकार, वा प्रशासन सबैले जनसंख्याको विवरण अद्यावधिक गरिरहनु पर्दछ । शासनको मूल केन्द्रमा नागरिक नै रहेका हुन्छन् । अतः जनसंख्या विवरणले राज्यका क्रियाकलापलाई दिशा निर्देशको आधार उपलव्ध गराउँछ । परिवर्तन गाउँपालिकामा आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका बासिन्दाको विवरण तयार गरि विकासका क्रियाकलापलाई सहज बनाउनको जनसंख्याको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने क्रममा यस क्षेत्रभित्र रहेका गाउँवासिको तथ्याङ्क तलको तालिकामा देखाईएको छ । जसअनुसार यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या २४,८६१ रहेको छ । जसमा पुरुष जनसंख्या १२,४०५ रहेको छ, भने महिला जनसंख्या १२,४५६ रहेका छ ।

तालिका नं. ३ वडा अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण

वडा	घरधुरी	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१.	५९७	३७३८	१८७७	१८६१
२.	१०४५	६०३७	२९६५	३०७२
३.	६४८	३७९८	१९१३	१८८५
४.	९४७	५०७०	२५२३	२५४७
५.	७२४	४४२९	२२११	२२१८
६.	**३७४**	**१७८९**	**९१६**	**८७३**
जम्मा	**४३३५**	**२४,८६१**	**१२,४०५**	**१२,४५६**

श्रोत: वडा सर्वेक्षण ,२०७४

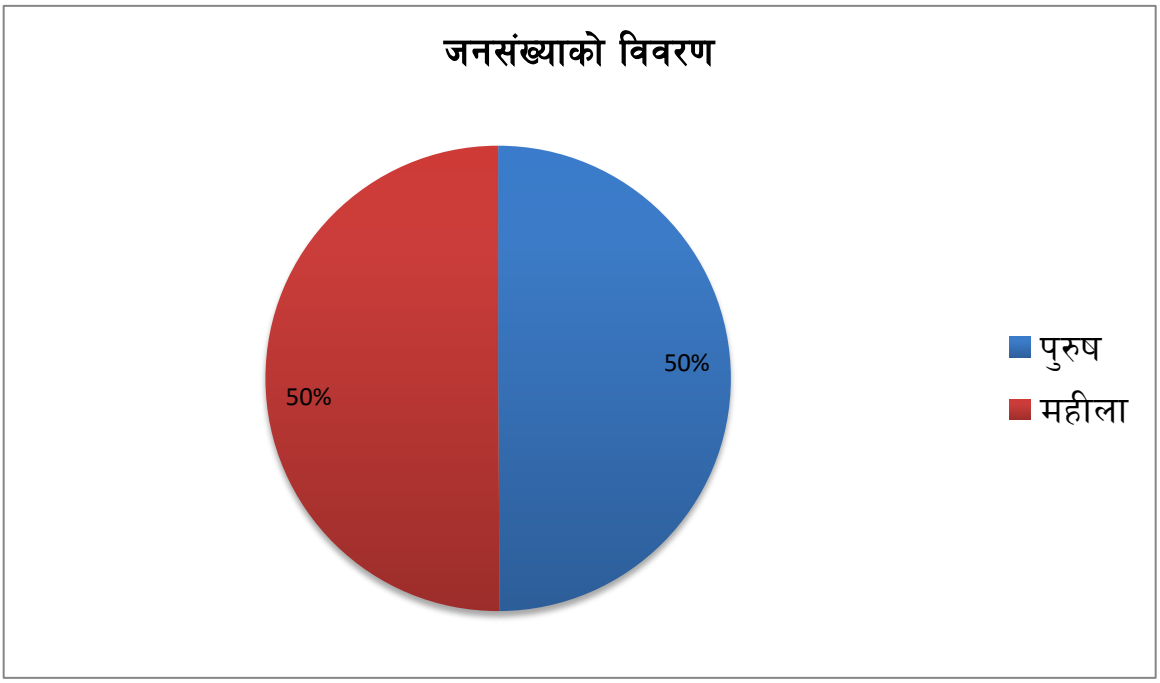

३.२ जातीयताको आधारमा जनसंख्या

नेपाल अनेक जातजातिले भरिपूर्ण सुन्दर अनुपम राष्ट्र हो । यहाँ हिमाल देखि तराई सम्म अनेक विशेषताले भरिएका जानजाति देख्न सकिन्छ । विश्वमै सानो राष्ट्रको सुचिमा समाबेश भएता पनि जातजातिको हिसाबमा अत्यन्तै सम्पन्न रहेको छ । जातीय विविधताका कारणलेनै यहाँ कला तथा संस्कृतिमा अनुपम विविधता छ । नेपालको यो पहिचान विश्वसामुनै परिचय दिन सफल विषय हो । १२५ जातजाती तथा १२३ भाषाभाषि रहेको नेपाल साच्चिकै विविध जातजातीको बगैंचा हो । नेपालको यही गरिमालाई जोगाउँदै परिवर्तन गाउँपालिका पनि विविध जानजातीहरुको संगम स्थलको रुपमा रहेको छ । वडा सर्भेक्षण २०७४ को तथ्याङ्कलाई विश्लेशण गर्दा यस गाउँपालिकामा जनजातीको(धेरैजसो मगर) वाहुल्यता देखिन्छ । त्यस्तै क्षेत्री समुहको पनि उल्लेख्य उपस्थिती देखिन्छ । यसवाहेक दलित , कामी, दमाई, सार्की जातिको पनि उपस्थिति देखिन्छ । जातीयताको आधारमा गाउँपालिकाको घरधुरीअनुसारको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ४ जातीयताको आधारमा घरधुरी विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	जातीयताको आधारमा घरधुरी विवरण				
		जनजाती	क्षेत्री	ब्राम्हण	दलित	अन्य
१	५९७	४१८	१२०		५९	

२	१०४५	५४५	४२०		८०	
३	६४८	१६२	२८३	३१	१७२	
४	९४७	४१६	४३५		९६	
५	७२४	३७०	२७६		७८	
६	**३७४**	३३९			२७	८
जम्मा घरधुरी	**४३३५**	**२२५०**	**१५३४**	**३१**	**५१२**	**८**

श्रोत: वडा सर्वेक्षण ,२०७४

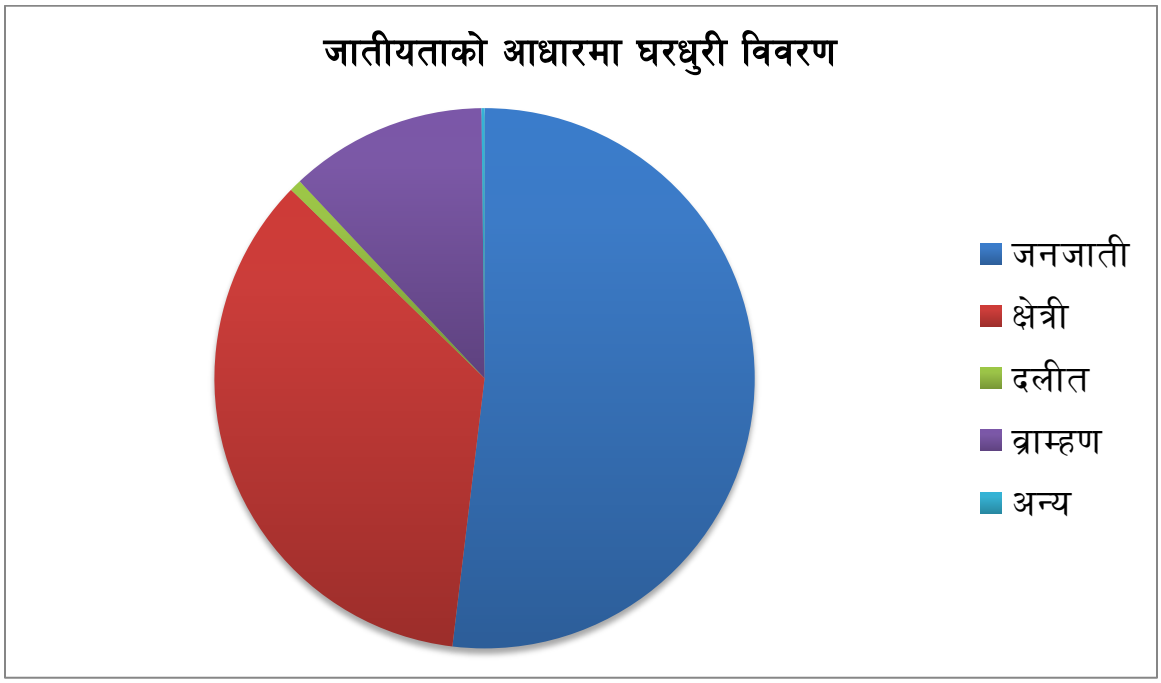

३.३ धर्मको आधारमा घरधुरीको विवरण

यस गाउँपालिकामा मुख्यत हिन्दु धर्मावलम्वीहरुको वाहुल्यता छ । समग्रमा ... प्रतिशत हिन्दु धर्मावलम्वी छन् भने ... प्रतिशत क्रिश्चियन धर्मावलम्वि पनि रहेका छन् ।

तालिका नं. ५: धर्मको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	जम्मा घरधुरी	धर्म अनुसार घरधुरी विवरण			
		वौद्ध	हिन्दु	कृश्चीयन	अन्य
१	५९७		५८२	१५	

२	१०४५		१०१२	२८	५
३	६४८		६४०	८	
४	९४७	१	९११	३५	
५	७२४		६९७	२७	१
६	**३७४**		३५१	२३	
जम्मा घरधुरी	**४३३५**	**१**	**४१९३**	**१३६**	**६**

श्रोत: वडा सर्वेक्षण ,२०७४

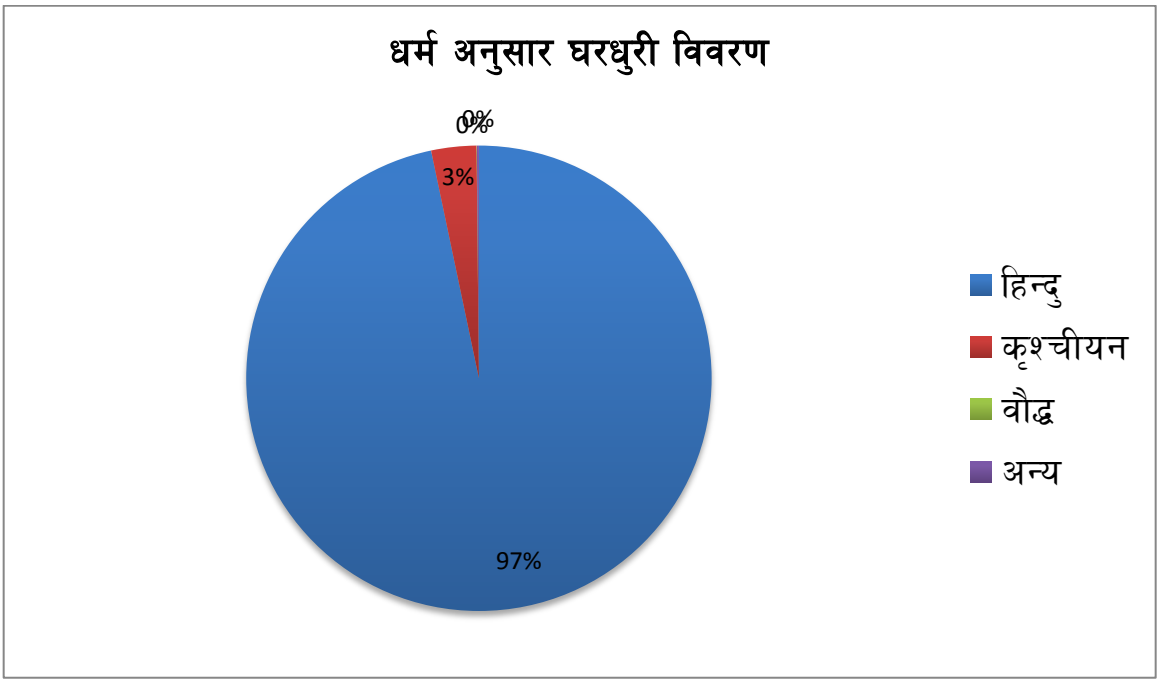

३.४ रोजगारीको आधारमा जनसंख्याको विवरण :

रोजगारीको अवस्थालाई विश्लेषण गर्ने हो भने यस गाउँपालिकामा धेरै जनसंख्या कृषि तथा व्यापारमा आवद्ध भएको पाईन्छ । कृषिमा आवद्ध जनसंख्यालाई हेर्ने हो भने पनि सोचेअनुसारको प्रतिफल पाउन सकेको देखिदैन जस्मा उचित शिक्षा, आधुनिक कृषि प्रणाली, कृषि उपकरणहरु तथा उत्पादनमुलक सीप को कमी देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीको संख्यालाई न्यून गर्नको लागि पनि गाउँमा उत्पादनमूलक कृषि शिक्षा, पर्यटन शिक्षा तथा गाउंमा भएको श्रोतलाई कसरी व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको सही विश्लेषण गर्नु

जरुरी छ । सम्भवत देशकै उच्च जैविक विविधता रहेको यस क्षेत्रमा वेरोजगारी संख्यालाई क्रमश न्यून गर्दै लैजानका लागि उचित कार्ययोजना वनाएर अघि वढ्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

तालिका : ६: रोजगारीको आधारमा जनसंख्याको विवरण :

वडा	जम्मा घरधुरी	जम्मा जनसंख्या	रोजगार संख्या	स्वरजगार, नोकरी संख्या (कृषि र व्यापालाई लिइएको छैन) ।	वैदेशिक संख्या
१	५९७	३७३८	६८२	२४८	४३४
२	१०४५	६०३७	६३२	१८४	४४८
३	६४८	३७९८	४८०	८०	४००
४	९४७	५०७०	६८९	२२९	४६०
५	७२४	४४२९	५५७	१३२	४२५
६	**३७४**	**१७८९**	३७१	१४९	२२२
जम्मा	**४३३५**	**२४,८६१**	**३४११**	**१०२२**	**२३८९**

श्रोतः वडा सर्वेक्षण ,२०७४

३.५ अपांङ्गताको आधारमा जनसंख्या

राज्य नागरिकको अन्तिम अभिभावक हो । अतः राज्यले आफ्ना नागरिकलाई विशेष अवस्थामा रक्षा गर्ने वचन दिएको हुन्छ । राज्यमा भैपरि आउने समस्या तथा नागरिकको जीवनका आम अवस्था भन्दा विशेष फरक अवस्था आएको खण्डमा राज्यले नागरिकको रक्षाको लागि विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको हुन्छ । यस्ता व्यवस्था मध्ये सामाजिक सुरक्षा पनि एक हो । सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम भित्र पर्ने एक समुदाय अपाङ्ग नागरिक पनि हुन् । अपाङ्ग नागरिकलाई राज्यले विशेष कार्यक्रम अर्न्तगत सामाजिक सुरक्षा उपलव्ध गराउने गर्दछ । यसबाहेक पनि राज्यमा विविध प्रयोजनका लागि अपाङ्ग जनसंख्याको विवरण आवश्यक पर्दछ । गाउँपालिकाका सबैभन्दा धेरै व्यक्ति शारिरिक अपाङ्ग रहेका छन् । यस पश्चात मानसिक (सुस्त), वोलाइमा समस्या, सुन्न गाह्रो भएको र वहु अपाङ्गता रहेका छन् । अपाङ्ग तथा असहाय व्यक्तिलाई विभिन्न हित तथा कल्याणकारी कार्यक्रमको संचालन गरि उनिहरुको अवस्था अनुकूल हुने कार्यक्रमको माध्यममार्फत राज्यको विशेष लगानीमा क्षमता अभिवृद्धिका लागि ठोस कदम चाल्नुपर्दछ । यसै मान्यता अनुसार परिवर्तन गाउँपालिका पनि

अपाङ्ग तथा अशक्त नागरिकको लागि विशेष सामाजिक सुरक्षाका कार्य योजना निर्माण तथा संचालनको लागी प्रयासरत रहेको छ ।

तालिका नं. ७: अपांगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा	जम्मा जनसंख्या	असक्षम जनसंख्या						
		शारिरिक	दृष्टिविहीन	सुन्न गाह्रो भएको	बोलाइमा समस्या	मानसिक	आंशिक	बहु
१	३७३८	१६	४	५			६	३
२	६०३७				४	१	१	
३	३७९८	५१						
४	५०७०	५६						
५	४४२९	७१						
६	**१७८९**	१७						
जम्मा	**२४,८६१**	२११	४	५	४	१	७	३

श्रोत: वडा सर्वेक्षण ,२०७४

३.६ उमेरका आधारमा जनसंख्याको विवरण

परिवर्तन गाउँपालिकाको कूल जनसंख्यालाई उमेरगत आधारमा हेर्दा यस गाउँपालिकामा १८ वर्ष भन्दा कम उमेर समुहको जनसंख्या जसलाई आश्रित जनसंख्याको रुपमा लिइन्छ, ९३१३ जना रहेका छन, जुन कुल जनसंख्याको ३७.४७ प्रतिशत हुन आउँछ ।

तालिका नं. ८: उमेरका आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा	**जम्मा जनसँख्या**	**१८ वर्ष भन्दा कम उमेरका वालवालिका**
१	३७३८	१३१३
२	६०३७	२१४०
३	३७९८	१३९४
४	५०७०	२०३०
५	४४२९	१६५३
६	**१७८९**	७८३
जम्मा	**२४,८६१**	९,३१३

श्रोत: वडा सर्वेक्षण ,२०७४

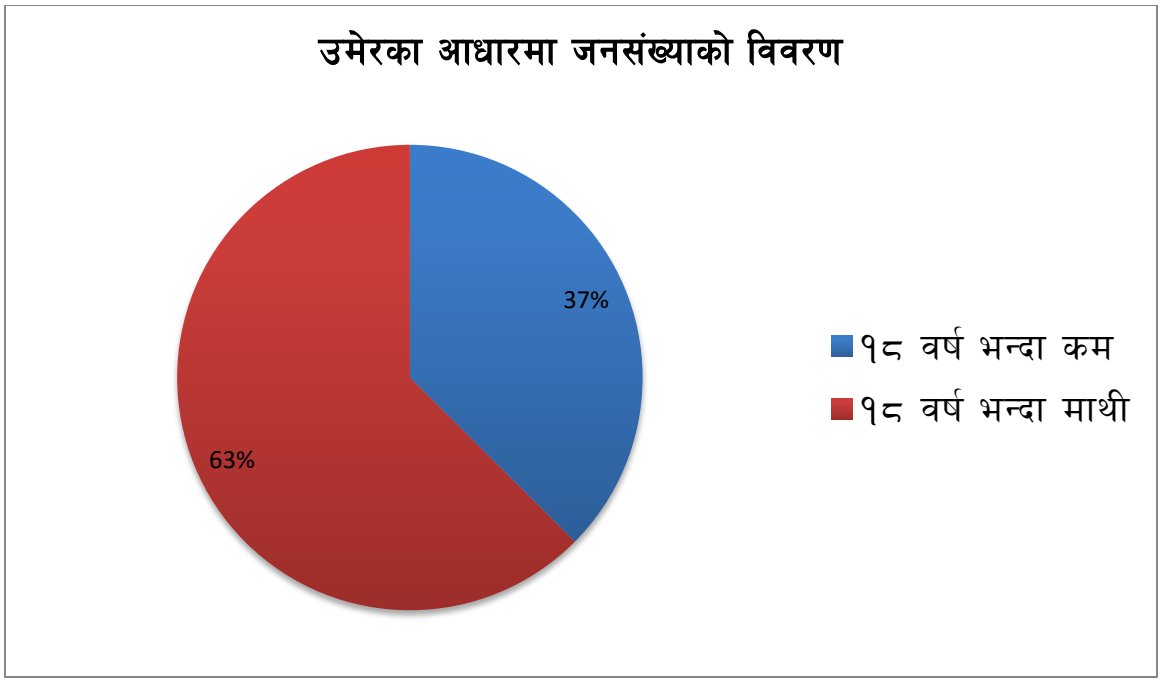

३.७ आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ को पञ्जिकरणको विवरण

गाउँपालिकाको यस वर्षको पञ्जिकरण विवरण तल प्रस्तुत गरिएको छ । पञ्जिकरण प्रशासनको महत्वपूर्ण अभिलेख व्यवस्थापन कार्य हो । जसले जन्म, मृत्यु, वसाइँसराई, विवाह, सम्वन्धविच्छेद जस्ता विषयहरुको बारेका जानकारी दिलाउछ । यि विषयहरुको मद्यतले कुनै पनि गाउँमा जनसंख्यको पहिलाको संरचना र हालको संरचनालाई विश्लेषण गर्न र सोहि बमोजिमका विकास निर्माणका क्रियाकलापलाई योजनावद्ध गर्नमा सघाउ पुर्‍याउदछ । पञ्जिकरण व्यवस्थापनलाई गाउँको प्रतिविम्व अथार्त ऐनाको रुपमा चिनिन्छ । यस गाउँपालिकामा यसवर्ष ६८२ जना वच्चाको जन्मदर्ता गरिएको छ । यो वर्षमा मृत्यु हुने व्यक्ति १३६ जना रहेका छन् भने १५ ले सम्बन्ध विच्छेद र ३३ जनाले वसाइँसराई गरेका छन् । यसैगरि यस वर्ष कुल १८५ जोडीले विवाह दर्ता गरेका छन् ।

तालिका नं. ९ आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ को पञ्जिकरणको विवरण

वडा नं.	जन्म दर्ता			मृत्यु दर्ता			सम्वन्ध विच्छेद	वसाई सराई (परिवार)	विवाह दर्ता
	जम्मा	पू	म	जम्मा	पू	म	जम्मा जोडी	जम्मा	जम्मा
१	९३	४१	५२	६	४	२		८	२२
२	२१७	११६	१०१	४१	२६	१५	१	७	५९
३	५३	३४	१९	१९			९	२	१७
४	१९२	८६	१०६	३६			१	७	४७
५	८२	३४	३८	१७	५	१२	४	३	१५
६	४५	३१	१४	१७	८	९		६	२५

कुल	६८२			१३६			१५	३३	१८५

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

३.८ आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरुको विवरण

यस आ.व.मा परिवर्तन गाउँपालिकामा ६९९ नागरिकताका सिफारिस गरिएको छ । यसैगरि १०१ नाता प्रमाणित भएका छन् भने अन्य सिफारिस ११२७ भएको छ । यस वर्षमा यहाँ नयाँ-नयाँ घरहरु बन्ने संख्या थपिए पनि सानो आकारका कतिपय नक्सापास गर्नु नपर्ने घरहरु निर्माण भएका छन् जसको कारण नक्सापास सँख्या १० मात्रै रहेको छ ।

तालिका नं. १० आर्थिक वर्ष २०७३।०७४ मा भएको नागरिकता तथा अन्य सिफारिसहरुको विवरण

वडा नं.	नागरिकता सिफारिस	नाता प्रमाणित	अन्य सिफारिस	नक्सापास संख्या
१	२२०	१५	१७२	
२	१७२	३७	३६७	
३	६२	७	६७	१०
४	८८	२७	२६९	
५	७५	१२	१५०	
६	८२	३	१०२	
कुल	६९९	१०१	११२७	१०

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

३.९ जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिलाहरुको विवरण (आ.व.२०७३।०७४)

गाउँपालिकामा यस आवधिक वर्षमा जेष्ठ नागरिकको संख्या ८३१ पुगेको छ । यो संख्या दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ । जेष्ठ नागरिकहरु राज्यले सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्ने वर्गहरु हुन् । उनिहरुको संख्या वृद्धि हुँदै गएसँगै अवका दिनमा सामाजिक सुरक्षाको कार्यक्रमका शैलीमा परिवर्तन गरि वृद्ध जनसंख्यालाई राज्यले आश्रय दिनुपर्ने अवस्थामा वृद्धि हुँदै गएको छ । यसका साथै नैतिक शिक्षाको आवश्यकता वृद्धि हुँदै गएको छ । यस वर्ष कुल १३२ जेष्ठ दलितहरु यस गाउँपालिकामा रहेका छन् । यसैगरि यो वर्ष एकल महिलाको संख्या ४०१ रहेका छ भने पूर्ण र आंशिक अपाङ्गको तथ्याङ्क कुल ४३ जना रहेका छन् ।

तालिका नं. ११ जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिलाहरुको विवरण

वडा नं.	जेष्ठ नागरिक (७० वर्षमाथि)	जेष्ठ दलित (७० वर्षमाथि)	कुल एकल	पूर्ण अपांग	आशिंक अपांग:

					महिला				
	पु	म	पु	म		पु	म	पु	म
१	७१	९१	११	१३	९६	४	३	१	३
२	९४	५९	१०	१७	१२	३	१	७	२
३	३९	६७	१४	१५	६८	२	१	५	५
४	७६	१०२	१०	८	१२६	१		६	७
५	५९	९१	९	१५	९९	१	१	४	१
६	४६	३६	७	३				१	१
कुल	८३१		१३२		४०१	१७		४३	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

४.गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था

४.१ बनावटको आधारमा घरधुरी र जनसंख्या

गाउँपालिकाको वासिन्दाहरुलाई राज्यले सेवा सुविधा दिने, कर लगाउने, आबास निर्माण गर्न नसकेका नागरिकलाई अनुदान दिने तथा सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने लगायतका कार्यक्रमको लागि राज्यले गाउँपालिकाका क्षेत्रका घरहरुको बनावटलाई एक आधारको रुपमा हेरेको हुन्छ । यत्ति मात्र नभएर गाउँवासी नागरिकको घरको बनावटले उनीहरुको आर्थिक अवस्थाको पनि पूर्वानुमान गर्न मद्धत गर्दछ । परिवर्तन गाउँपालिकाका धेरैजसो घरहरु माटो तथा ढुङ्गाले निर्माण गरिएका छन् । यस बाहेकका सिमेन्टेड घरहरु केही मात्रामा रहेका छन् । विस्तृत विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १२ बनावटको आधारमा घरधुरी र जनसंख्याको विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	बनावटको प्रकार		
		कच्ची	पक्की	अन्य
१	५९७	५९६	१	
२	१०४५	१०४५	०	
३	६४८	६४०	८	
४	९४७	९४७	०	
५	७२४	७२४	०	
६	३७४	३७२	२	
जम्मा	४३३५	४३२४	११	

श्रोतः वडा सर्वेक्षण ,२०७४

४.२ खानेपानीको आधारमा घरधुरी

जल मानव जीवनको महत्वपूर्ण आधार हो । जल बिना जीवनको कल्पना हुन सक्तैन । आजको मानविय सभ्यताको मूल आधार पनि जलाधारयूत्त स्थलहरु हुन् । पूर्वाधार विकास अर्न्तगत खानेपानीलाई महत्वपूर्ण स्रोतको रुपमा राखिन्छ । मानव जिवनमा पानीको महत्वहरु विविध रहेका छन् । जीवनको संचालन देखी आवास निर्माण, पूर्वाधार विकासका क्रियाकलाप संचालन तथा प्रकृतिका स्रोत साधनलाई मानव उपयोगी बनाउनको लागि गरिने प्रशोधन प्रकृयामा समेत पानीको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । कुनै पनि जीवित

सम्पदाको वृद्धि र विकास तथा पुनः उत्पादनको लागि पनि पानी अत्यावश्यक हुन्छ । पानी एक यस्तो प्राकृतिक संयोजन हो, जसको पुरक यस प्रकृतिमा केहि पनि छैन । आज हरेक राज्यले आफ्ना नागरिकलाई स्वच्छ र सफा खानेपानीको सरल उपलब्धता गराउने परिकल्पना गरेका हुन्छन् । नेपालमा पनि विभिन्न योजना तथा कार्यक्रम मार्फत नागरिकलाई स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धता गराउनमा राज्य लागिपरेको छ । परिवर्तन गाउँपालिकाले पनि राज्यका योजनालाई कार्यान्वयमा ल्याउदै सहज रुपले नागरिक समक्ष खानेपानी उपलब्ध गराउनका लागि विविध प्रयत्न गर्नुका साथै स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउनको लागि राज्य र यसका संचालक निकायसंग पनि समन्वय गदै आइरहेको छ । वडा सर्भेक्षण २०७४ को विवरणलाई हेर्ने हो भने यस गाउँपालिकामा धारामार्फत ३७८८ घरधुरीमा पानीको उपलब्धता पाईएको छ ।

तालिका नं. १३ खानेपानीको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	खानेपानीको मुख्य श्रोत		
		धारा	कुवा	अन्य
१	५९७	५९०	७	
२	१०४५	८४६	१९९	
३	६४८	४८४	१६४	
४	९४७	८६३	८४	
५	७२४	७२३	१	
६	३७४	२८२	९२	
जम्मा	४३३५	३७८८	५४७	

श्रोतः वडा सर्वेक्षण ,२०७४

४.३ खानापकाउने इन्धनको आधारमा घरधुरी

इन्धन अर्थात उर्जा बर्तमान समयको एक महत्वपूर्ण आवश्यकता हो । पूथ्वीको परिक्रमा होस वा जीवन अस्तित्वको सुरक्षामा, उर्जा विना केहि पनि संभव छैन् । उर्जाको विविध स्वरुपको प्रयोगबाट नै आजको विज्ञानको उपलब्धि सम्भव भएको हो । यस्तो उर्जाको विविध प्रयोजनमध्ये खाना पकाउन प्रयोग गरिनु पनि एक हो । पृथ्वीको संरक्षण तथा वातावरणको सुरक्षाका लागि वन जङ्गलको वचाउ गरि दाउरामाथिको इन्धनको निर्भरता

कम गर्नु राज्य तथा नागरिकको जिम्मेवारी हो । यसका लागि हालका दिनमा विद्युतीय उर्जालाई जोड दिन थालिएको छ । वडा सर्भेक्षण २०७४ अनुसार यस गाउँपालिकाका अधिकांस जनसँख्या दाउरामा निर्भर भएको पाईएको छ ।

तालिका नं. १४ इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार विवरण

वडा	जम्मा घरधुरी	खानापकाउने इन्धनको श्रोत			
		ग्यास र दाउरा	दाउरा मात्र	ग्यास मात्र	अन्य
१	५९७	४०	५३७	२०	
२	१०४५	३०	१०१५		
३	६४८	५०	५९६	२	
४	९४७	१०	९३७		
५	७२४	२	७२२		
६	३७४	१००	२७४	१५	
जम्मा	४३३५	२३२	४१११	३७	

श्रोतः वडा सर्वेक्षण ,२०७४

४.४ विजुलीवत्तिको श्रोतको आधारमा घरधुरी

प्रकास उर्जाको सबैभन्दा सरल र भरपर्दो स्रोतको रुपमा विद्युत उर्जालाई लिने गरिन्छ । यसका अलावा पनि प्रकास उर्जाका अन्य विभिन्न स्वरुपहरु हुने गर्दछन् । परिवर्तन गाउँपालिकाको प्रकास उर्जालाई प्रमुख मानेर गरिएको सर्वेक्षणमा यस क्षेत्रको करीव सम्पुर्ण स्थानमा विद्युत लाइनको विस्तार गरिएको छ । विविध कारणवश केही घरधुरीमा मात्र विद्युत लाइनको विस्तार गर्न सकिएको छैन । विद्युत विस्तार कार्यमा विद्युत प्राधिकरण, राज्य तथा सरकारको साथमा मिलेर लागि परेको छ, र सवै घरपरिवार समक्ष विद्युत पहुँच पुर्‍याउने लक्ष्य राखिएको छ । जे भएता पनि विद्युत विकासका कार्यक्रमले निरन्तरता पाएका छन् जसले गर्दा गाउँपालिकाका ९८ प्रतिशत घरधुरी विद्युत उर्जावाट लाभान्वित भएको पाईन्छ ।

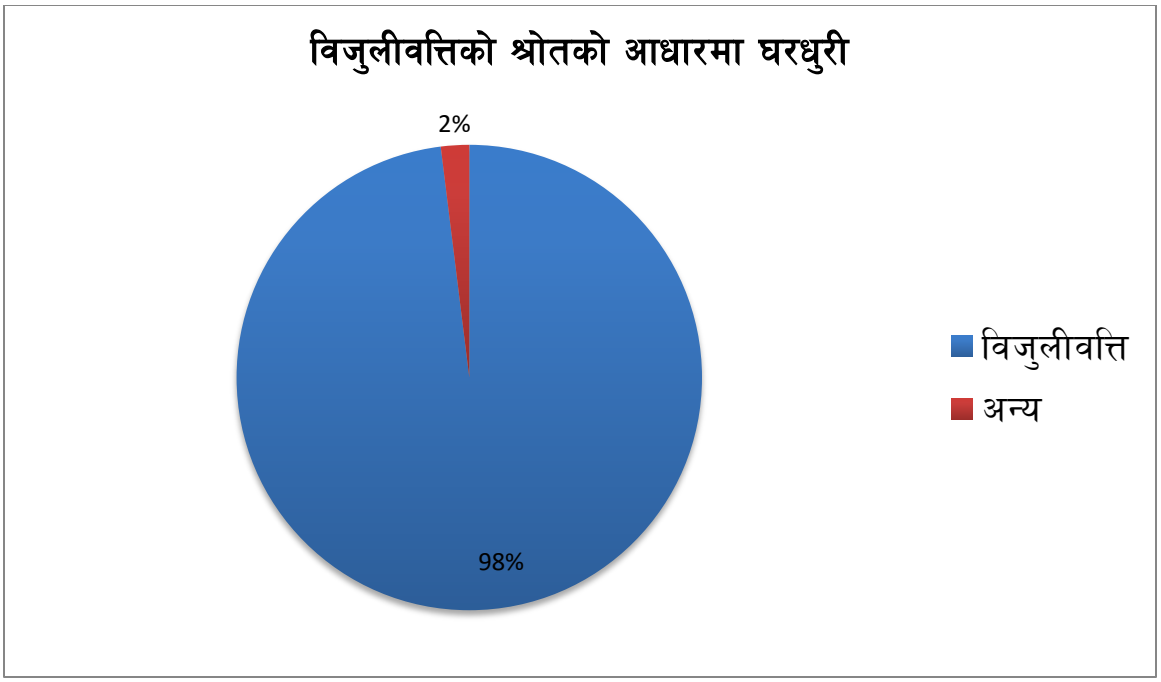

४.५ शौचालयको सुविधा भएका घरधुरी

शौचालय मानव संस्कार, तथा मानवीय सभ्यताको परिचायक र स्वास्थ्यको महत्वपूर्ण आधार हो । वातावरणलाई सफा राख्न, रोगहरुको न्युनिकरण गरि स्वास्थ्यका सूचकलाई सकारात्मक बनाउन राज्यले शौचालयको प्रयोगलाई बढावा दिने कार्य गरिरहेको छ । साथै सुरक्षित र स्वच्छ रुपमा शौचालयको प्रयोग होस भनि नागरिक सचेतनाका विभिन्न कार्यक्रम गरेको छ । एक घर एक शौचालयको नीति तथा चेतनाको फलस्वरुप २०७४ को सर्वेक्षण अनुसार १०० प्रतिशत घरपरिवारमा शौचालयको सुविधा छ ।

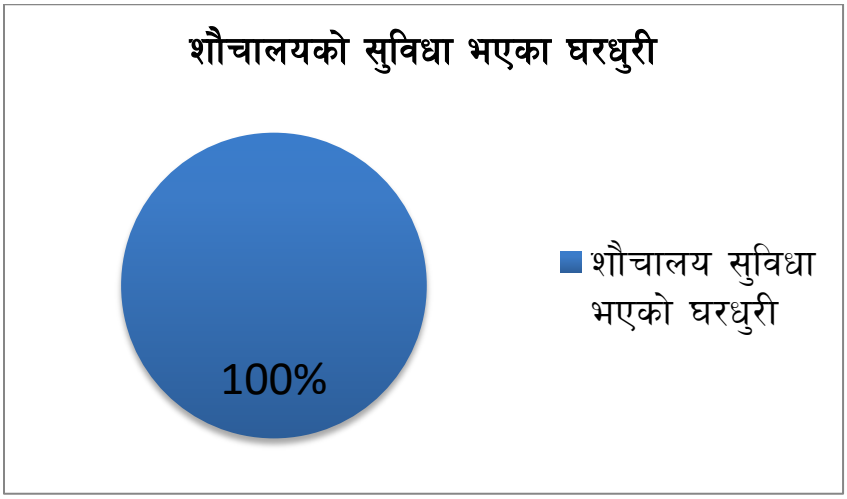

४.६ वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण

गाउँपालिकामा यस आ.व. सम्ममा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण तल देखाईएको छ । जसअनुसार सामाजिक सुरक्षा प्राप्त गर्ने सवैखाले व्यक्ति गरि १८१३ जना रहेकोमा जेष्ठ नागरिक ९२४ जना रहेका छन् । यसैगरि जेष्ठ दलित नागरिक १३३ जना रहेका छन्, ५१४ जना एकल महिला र पुर्ण तथा आंशिक अपाङ्ग गरी कुल २४२ रहेका छन् ।

तालिका नं. १५ वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण

वडा नं.	जेष्ठ नागरीक			दलित जेष्ठ नागरीक			एकल महिला	पूर्ण अपांग			आंशिक अपांग		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	९१	७१	१६२	१३	११	२४	९६	३	४	७	३	१	४
२	१५३	९४	२४७	१७	१०	२७	१२१			१२१	२	७	९
३	६६	३९	१०६	१५	१५	३०				६८	५	५	१०
४	१०२	७६	१७८	८	१०	१८	१२६		१	१	७	६	१३
५	९१	५९	१५०	१५	९	२४	९९	१	१	२	१	४	५
६	३६	४६	८२	३	७	१०	७२				१	१	२
जम्मा	५३९	३८५	९२४	७१	६२	१३३	५१४			१९९	१९	२४	४३

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

४.७ वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको बिनियोजन तथा खर्चको अवस्था

तालिका नं. १६ वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको बिनियोजन तथा खर्चको अवस्थाको विवरण २०७४/७५

क्र.सं.	लक्षित कार्यक्रम	बिनियोजित रकम
१	दलित समन्वय समिति	७,००,०००
२	आदीवासी जनजाती समन्वय समिति	५,००,०००
३	महिला तथा वालवालिका समन्वय समिति	६,००,०००
४	ज्येष्ठ नागरिक समन्वय समिति	४,००,०००
५	वादी समुदाय समन्वय समिति	३,००,०००
जम्मा		२५,००,०००

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

४.८ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

कृषि नेपालको पहिचान हो । गाउँपालिकाका लगभग ८१.८५ प्रतिशत जनता परम्परागत कृषि पेशामा आवद्ध रहेका छन् । जसमा खेतिपाती तथा पशुपंक्षीपालनमा संलग्न रहेको जनसँख्या उल्लेख्य छन । यसैगरि यस गाउँपालिकाका केही जनसंख्या गैर कृषि पेशामा आवद्ध रहेका छन् । यस्ता गैर कृषि पेशाअर्न्तगत यहाँ सवैभन्दा धेरै व्यक्तिहरु व्यापारमा आवद्ध रहेका छन् । यसबाहेक नोकरी, वैदेशिक रोजगारी, दैनिक ज्यालादारी, उद्योग लगायतका गैर कृषि पेशा पनि यहाँका वासिन्दाहरुको जीवन निर्वाहको आधार बनेको छ ।

तालिका नं. १७ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

कृ/गैर कृ	विवरण	परिवार संख्या
कृषि	खेतीपाती	सवै
	पशुपालन	१,२५० परिवार
	कुखुरापालन	१५२ परिवार
	माछापालन	६ परिवार
	अन्य	
	जम्मा	
गैर कृषि	व्यापार	६५५ जना
	उद्योग	-
	नोकरी	३८० जना
	दैनिक ज्यालादारी	२,८५० जना
	वैदेशिक रोजगारी	२,३८९ जना
	अन्य खुलाउने	
	जम्मा	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

४.९ प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण - आ.व. २०७२-७३ को

तालिका नं. १८ प्रकोपबाट भएको क्षति सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	प्रकोपको किसिम	क्षति विवरण	भएको अनुकानित क्षति रकम	मानवीय क्षति
१	वाढी	४ घर क्षती	३५ लाख	-
२	वाढी	वाढीले घर गोठ वगाएको	६ लाख	
	आगजनी	३ वटा घर जलेको	१० लाख	
	चट्याङ			२ जनाको मृत्यु
	भुकम्प	घर ढलेको	४ लाख	
३	-	-	-	-
४	पहिरो	घट्ट वगाएको	१५ हजार	
	आगजनी	वनमा आगलागी	५० हजार	
	हावाहुरी	घरको छाना फालेको	२ हजार	
	नदी कटान	खेत वगाएको	२० हजार	
	खडेरी	गहुँ जौं लगायत सम्पूर्ण वालीहरुमा	३ हजार	

	शीत लहर	तरकारी वालीहरुमा	५ हजार	
५	वाढी	सामान्य		
६	वाढी	खेतवारी वगाएको	३ लाख	
	पहिरो	घर पूर्ण क्षती	५ लाख	
	महामारी	वालवालिका	१ लाख ५० हजार	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

४.१० घरभाडामा बस्नेहरुको विवरण

यस क्षेत्रमा केही न केही मात्रामा व्यक्तिहरु भाडाको घरमा बसेको देखिन्छ । यसरी भाडाको घरमा वस्नेहरु पनि धेरैजसो काम, शिक्षा तथा जागिरको सिलसिलामा अस्थायी समयको लागि बसोवास गरेको पाइन्छ ।

तालिका नं. १९ घरभाडामा बस्नेहरुको विवरण

वडा नं.	**घरभाडामा बस्नेको संख्या**
१	१२
२	१०
३	२५०
४	१२
५	३५ जना पढ्नको लागि
६	३०
जम्मा	३४९

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

५. गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्था

५.१ शैक्षिक अवस्था

५.१.१ गाउँपालिकामा स्वीकृत र राहत शिक्षक दरवन्दी विवरण २०७५

आधारभुत तह शिक्षक सँख्या												माध्यमिक तह शिक्षक सँख्या								प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र
प्राथमिक स्थायी			प्राथमिक अस्थायी	प्रा.वि. स्वीकृत दरवन्दी	प्राथमिक राहत	निम्न मा.वि.			नि.मा अस्थायी	नि.मा. स्वकृत दरवन्दि	निमा राहत	माध्यमिक स्थायी			मावि अस्थायी	मावि स्वीकृत दरवन्दी	मावि राहत	उच्च माध्यमिक		
प्रथम श्रेणी	द्वितीय श्रेणी	तृतीय श्रेणी				प्रथम श्रेणी	द्वितीय श्रेणी	तृतीय श्रेणी				प्रथम श्रेणी	द्वितीय श्रेणी	तृतीय श्रेणी				दरवन्दिमा कार्यरत	अनुदानमा कार्यरत	
०	१०	२८	३९	७७	२२	०	१	३	५	९	७	०	०	४	२	६	५	१	१	३१

५.१.२ शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण

शिक्षा मानव जिवनको अभिन्न पाटो हो । जसले मानवलाई जीवनको उचाईसम्म पुग्नलाई मद्यत पुर्‍याउँदछ । शिक्षाको महत्व तथा आवश्यकता आजको समयमा दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको अवस्था छ । आजको समयमा शैक्षिक क्षेत्रमा उचित व्यवस्थापन गर्न सकिए मात्र गाउँको मुहार फेर्न सकिन्छ । बर्तमान समयमा शिक्षाको शैलिहरु परिवर्तन हुँदै गइरहेका छन् । हिजोका दिनमा जस्तो पारम्परिक रुपले आजको समाज अगाडी वढ्न सक्तैन । यसका लागि शिक्षा क्षेत्रको उचित विकासमा ध्यान दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । गाउँपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. २० शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण

वडा नं.	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या			शिक्षकहरुको संख्या	
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष
१	वाल कल्याण मा.वि. उपवाङ	१४७	१३९	२८६	४	१६
	जनकल्याण नि.मा.वि. धानावारा	१६३	१४७	३१०	४	८
	वाला नि.मा.वि. जोगिडांडा	८९	७०	१५९	५	३
	सुकिदह प्रा.वि. लिकाङडांडा	१९	१२	३१	२	२
	फूलवारी प्रा.वि. चैतेलेक	२१	२१	४२	३	
	हरितारा प्रा.वि. लिकाङ	१९	१९	३८	१	१
	साईन स्टार वोर्डिङ स्कुल कोली			४०	२	२
२	जनसेवा उ.मा.वि. पोखराचौर	४००	२८९	६८९	४	१४
	नेपाल राष्ट्रिय नि.मा.वि. राङखङ	१०१	१२६	२२७	४	६
	वालविकास प्रा.वि. वलतुङ, पुट्ठाचौर	४२	३८	८०	३	१
	जिवन ज्योती प्रा.वि. गोपेधारा	४१	३५	७६	२	२

	भृकुटी प्रा.वि. भलाका	३१	३२	६३	१	३
	अतिज्ञान ज्योती प्रा.वि. हिरिवन	५८	३२	९०	०	३
	वालसुन्दर प्रा.वि. ३ सम्म, सेकम	१६	१३	२९	०	१
	विश्वमित्र प्रा.वि.	३४	२९	६३	१	१
३	जनता मा.वि. (वाघमारा)				११	३
	वाल शिक्षा नि.मा.वि. थुनिकोट				४	६
	राष्ट्रिय नि.मा.वि. क्यूरी				५	४
	श्री मोर्डन ई.वोर्डिङ स्कुल वागमारा				३	२
	श्री वागेश्वरी प्रा.वि. चारीढुङ्गा				२	२
४	श्री जनज्योती मा.वि. आरखोला पाछावाङ ५			३७३	२	९
	प्रा.वि. धोएखोए सिरुवाली, पाछावाङ ४			८२	२	२
	प्रा.वि. पाछावाङ ६			११०		
	जनचेतना प्रा.वि. पाछावाङ ९ हलहले			१५५	३	२
	सरस्वती आधारभुत नि.मा.वि. तातापानी			२००	६	२
	जनशिक्षा प्रा.वि. पोखराडाँडा			११५	५	०
	दिव्यज्योती नि.मा.वि. माईस्थान पाछावाङ १			३००	४	६
	रोल्पा रेडिएसन ई.वोर्डिङ स्कुल (नीजि) प्रा.वि. चाखलाडाँडा			१००	३	२
	हरियाली प्रा.वि. वसनधारा पाछावाङ			१७५	१	१
५	श्री नेर कोरल नि.मा.वि.	७५	६०	१३५	४	६
	भानुभक्त नि.मा.वि.	४६	७३	११९	४	३
	नेर मा.वि. मौलाकोट	२०५	१६०	३६५	२	७
	जनकल्याण प्रा.वि.	९	४	१३	२	६
	वालुयान प्रा.वि. वालुयान (जाइपा)	२३	२७	५०	४	३
६	नेपाल राष्ट्रिय नि.मा.वि. नाफे	११६	१५०	२६६	२	७
	दिव्य ज्योति प्रा.वि., ओह	५३	४१	९४	१	१
	जनता प्रा.वि. चावाङ	२७	४५	७२	३	२
	जनकल्याण प्रा.वि. कर्ताम	९	४	१३	२	६

५.१.३ गाउँपालिकामा रहेको विश्वबिद्यालय तथा कलेजहरु

उच्च शिक्षाको महत्व तथा आवश्यकता आजको समयमा दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको अवस्था छ । आजको समयमा उच्च शैक्षिक क्षेत्रमा उचित व्यवस्थापन गर्न सकिए मात्र गाउँको मुहार फेर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकाको वडा नं. २ मा एक क्याम्पस रहेको छ ।

तालिका नं. २१ गाउँपालिकामा रहेको विश्वबिद्यालय तथा कलेजको विवरण

वडा नं.	उ.मा.वि.,कलेजको नाम	ठेगाना	सञ्चालित कार्यक्रम तथा तह
२	श्री जनसेवा उ.मा.वि	राङसी २	+ २
३	श्री जनता उ.मा.वि.	ईरीवाङ ३	+ २ शिक्षा
५	ने.रा. थप प्राविधिक शिक्षालय	राङकोट ५	कृषि, पशु

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

५.१.४ वडा अनुसार साक्षरता प्रतिशत

परिवर्तन गाउँपालिकाको साक्षरता प्रतिशतलाई तलको तालिकाम वडागत हिसावमा देखाइएको छ । यस तालिकामा साक्षरता प्रतिशत कुल जनसंख्याको आधारमा शिक्षित व्यक्तिको जनसंख्यालाई तुलना गरि औसतमा निकालिएको हो । तलको तालिका अनुसार यो गाउँपालिकालाई पूर्ण साक्षर क्षेत्र भन्न सकिन्छ ।

तालिका नं. २२ वडा अनुसार साक्षरता प्रतिशत

वडा नं.	साक्षरता प्रतिशत	
१	**औषतमा**	**९८**
	महिला	९८
	पुरुष	९८
	दलित	९८
	जनजाती	९८
	अन्य जाती	९८
२	**औषतमा**	**९८**
	महिला	९८

	पुरुष	९८
	दलित	९८
	जनजाती	९८
	अन्य जाती	९८
३	**औषतमा**	**९५**
	महिला	९५
	पुरुष	९५
	दलित	९५
	जनजाती	९५
	अन्य जाती	९५
४	**औषतमा**	**९८**
	महिला	९८
	पुरुष	९८
	दलित	९८
	जनजाती	९८
	अन्य जाती	९८
५	**औषतमा**	**९५**
	महिला	९५
	पुरुष	९५
	दलित	९५
	जनजाती	९५
	अन्य जाती	९५
६	**औषतमा**	**९५**

	महिला	९५
	पुरुष	९५
	दलित	९५
	जनजाती	९५
	अन्य जाती	९५

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

५.२ स्वास्थ सम्बन्धी

गाउँपालिकाकोसम्पूर्ण वडामा स्वास्थ्य चौकिहरु रहेपनि भएका स्वास्थ्य चौकीहरुको स्तरोन्नती गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । वागमारा, ओवाङ र डांडागाउँमा सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई केन्द्र पनि रहेको छ ।

५.२.१ स्वास्थ्य संस्था

तालिका नं. २३ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

वडा	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	भवनको प्रकृति
१	कुरेली स्वास्थ्य चौकी	पक्की
२	राङ्सी स्वास्थ्य चौकी	पक्की
	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई केन्द्र डाँडा गाउँ राङ्सी	
३	केवरी स्वास्थ्य चौकी इरीवाङ	कच्ची
	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई केन्द्र वाग्मारा	
४	पाछावाङ स्वास्थ्य चौकी	पक्की
५	राङ्कोट स्वास्थ्य चौकी	
६	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई केन्द्र ओवाङ	कच्ची

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

५.३ धार्मिक स्थलको नाम

तालिका नं. २४ धार्मिक स्थलकाको विवरण

वडा नं.	धार्मिक स्थलको विवरण
१	-
२	नौलादेवी भगवती मन्दिर, पाँचपुत्री मन्दिर, शिव पार्वती मन्दिर
३	थुनीकोट मन्दिर, कल्याणी माता मन्दिर
४	माईस्थान मन्दिर
५	मौलाकोट मन्दिर
	टिमुरवोट मन्दिर
६	सुकीदह मन्दिर, कल्याणीमाता मन्दिर

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

५.४ तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीको नाम

तालिका नं. २५ तालतलैया र प्राकृतिक पोखरीका विवरण

वडा नं.	नाम	कैफियत
१	देउराली डाँडा, पारीमारी पोखरी	-
२	छैन	-
३	छैन	
	छैन	
४	रालेखोला, पाछावाङ	
	घुइलचौर, पाछावाङ	
५	-	-
६	-	-

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था

६.१ गाउँपालिका भित्र भएका सडक

सडक पूर्वाधार विकासको मूल आधार हो । सडकको विकासविना अन्य विकासका आधारहरु स्थापित गर्न कठिन तथा खर्चिलो हुन्छ । गाउँको प्रभावकारी विकासका लागि पनि सडक संजाल अन्यन्त जरुरी हुन्छ । यस गाउँपालिकामा पनि सडक संञ्जालको विकासका लागि योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन भइरहेका छन् भने कतिपय कार्यक्रमहरु संचालन हुने क्रममा छन् । साथै नयाँ गाउँको रुपमा भर्खर मात्रै जिम्मेवारी सम्हालेको कारण पनि कतिपय योजना अझै निर्णय प्रक्रियाकै रुपमा रहेका छन् । यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकाका सबै वडा सडक संजालमा भने आवद्ध भइसकेका छन् तर पनि सडकको स्तरोन्नती गर्ने कार्य प्राथमिकतामा रहेको देखिन्छ ।

६.२ वातावरण तथा सरसफाई

गाउँपालिकाको वातावरणीय सरसफाई तथा पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्थालाई हेर्दा यस गाउँपालिकामा वातावरण संरक्षण संवर्द्धन तथा प्रवर्द्धन लगायतका कार्यक्रमलाई संचालन गर्ने गरिएको छ । यसैगरि वातावरणीय सचेतना अभियान, वृक्षारोपण, हरित पर्या-पर्यटन जस्ता कार्यहरु गरि बातावरण संरक्षणमा विशेष जोड दिइएको छ । साथै गाउँपालिकामा सामुदायिक बनको अवधारणालाई आत्मसाथ गरिएको, समय समयमा विभिन्न स्वास्थ्य तथा सरसफाईका कार्यक्रमको संचालन गर्ने, जनचेतना फैलाउने, शौचालय निर्माणको लागि अनुदान उपलव्ध गराउने साथै घरायसी सफाई सम्वन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम र विपन्न वर्गलाई वातावरणीय सफाईको लागि आवश्यक सहायता उपलव्ध गराउने, सरसफाईलाई जोड दिनेगरि बेलाबखत विद्यालय स्तरीय कार्यक्रमको संचालन, गाउँस्तरमा विविध चाडपर्व वा दिवसको उपलक्ष्य पारेर संचालन गरिने क्रियाकलाप लगायतका कार्यक्रमहरुले निरन्तरता पाइरहेका छन् । साथै यस्ता कार्यहरुमा यस क्षेत्रका गैर-सरकारी संस्थाहरुको समेत सक्रिय योगदान रहेको छ । यस गाउँपालिकामा पाँच वटा सार्वजनिक शौचालयहरु रहेका छन् ।

तालिका नं. २६ वातावरण तथा सरसफाइ

वडा नं.	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	शौचालयको अवस्था	सञ्चालक
१	-		
२	पोखरा	सामान्य	वडा कार्यालय
३	वागमारा	सामान्य	समुदाय
	दुईखोली	सामान्य	समुदाय
४	राक्सेवाङ	सामान्य	समुदाय
५	-		
६	दुईखोली ६	सामान्य	जलजला यातायात

६.३ कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह

तालिका नं. २७ कृषि सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूहको विवरण

क्र.सं.	विवरण	भवनको प्रकृति : वटा			वडा नं.
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	कृषि सेवा उपकेन्द्र	१	√		३
२	कृषि सेवा उपकेन्द्र, ओवाङ	१	√		६

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.४ पशु सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूह

तालिका नं. २८ पशु सेवा केन्द्र, उपकेन्द्र, कृषक समूहको विवरण

क्र.सं.	विवरण	भवनको प्रकृति : वटा			वडा नं.
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	पशु सेवा उपकेन्द्र	१	√		३
२	पशु सेवा उपकेन्द्र, ओवाङ	१	√		६

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.५ हुलाक सेवा केन्द्र

परिवर्तन गाउँपालिकामा रहेका हुलाक तथा हुलाक सेवा केन्द्रलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ । संचारको सबैभन्दा पुरानो र औपचारिका साधन हुलाक हो । हालका दिनहरुमा हुलाकको कार्य गर्ने विविध स्वरुपका संचारका साधनहरु आएता पनि कार्यलयीय संचारका कार्यहरुमा औपचारिकता तथा आधिकारीकताका लागि हुलाकको नै बढि प्रयोग हुने गर्दछ । कुनैवेला सूचना तथा जानकारी आदानप्रदान गर्न भ्याई नभ्याई देखिने हुलाक सूचना तथा संचार प्रणालीमा आएको आधुनिक स्वरुप संगै नयाँ-नयाँ सेवा स्वरुपलाई अवलम्वन गदै परिमार्जन हुने क्रममा रहेका छन् । यसै क्रममा राज्यले दिएका हुलाकको साविक प्रवृति भन्दा नयाँ स्वरुपका कार्यहरु जस्तै विभिन्न सेवामा दरखास्तको लागि फर्म दर्ता गराउने, वचतका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने लगायतका नयाँ जिम्मेवारीको वहन गदै आफूलाई परिमार्जन गराउदै गइरहेका छन् ।

तालिका नं. २९ हुलाक सेवा केन्द्रको विवरण

वडा नं.	नाम	भवनको प्रकृति : वटा			कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	अतिरिक्त हुलाक कार्यालय	१	√		
२	राङसी २ पोखरा हुलाक	१			
३	हुलाक सेवा केन्द्र	१	√		
४	पाछावाङ हुलाक	१	√		
५	अतिरिक्त हुलाक	-	—		कच्ची

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.६ वसपार्क वा वस स्टेशन

गाउँपालिकामा हालसम्म तीनवटा बसपार्क वा वसस्टेसन निर्माण भएका छन् भने एक निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको छ । यातायातको विकासविना आजको समयमा कुनै पनि विकासको परिकल्पना गर्न सकिदैन । जव भौतिक दुरी नजिक बन्छ तव मात्र अन्य दुरीहरु नजिक बनाउने विकासका क्रियाकलाप संचालन गर्न सरल हुन्छ । सवै विकासको साधनलाई संचालन गर्न आवश्यक पूर्वाधारको सहज हस्तान्तरणका लागि पनि यातायात महत्वपूर्ण हुन्छ ।

तालिका नं. ३० वसपार्क वा वस स्टेशनको विवरण

वडा नं.	स्थान (नपा/गापाको वडा नं.)	कैफियत

३	परिवर्तन गा.पा. ३ वागमारा वसपार्क	६७० वर्ग मि.
६	परिवर्तन गा.पा. दुईखोली वजार	४५ वर्ग मि.
	परिवर्तन गा.पा. ओवाङ	९० वर्ग मि.

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.७ गाउँपालिकाका हालका भवनहरु

तालिका नं. ३१ गाउँपालिकाका हालका भवनहरुको विवरण

वडा नं	भवनको नाम	भवनको प्रकृति :वटा		
		गोटा	कच्ची	पक्की
१.	वडा कार्यालय	२	१ √	१ √
२	वडा कार्यालय भवन		१ √	
३	वडा कार्यालय भवन		१ √ (केन्द्रमा नभएको)	
४	वडा कार्यालय भवन नभएको			
५	वडा कार्यालय भवन	१		√
६	वडा कार्यालय भवन नभएको			

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.८ सामुदायिक भवनहरुको विवरण

परिवर्तन गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक भवनहरुलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ । व्यक्तिगत सम्पत्ति भन्दा माथि रहेको, आफुले नकामाईकन पनि आफू तथा आफ्नो पुस्तौं पुस्ता सम्म उपायोग गर्न पाउने राज्यप्रदत्त प्रदान गरिएका सार्वजनिक सम्पत्ती नागरिकको सबैभन्दा ठुलो सम्पत्ति हो । अतः यस्तो सम्पत्तिको रक्षा गरि आफूले उपयोग गर्नु र अरुका लागि पनि जोगाइदिनु नागरिकको ठुलो कर्तव्य हो ।

तालिका नं. ३२ सामुदायिक भवनहरुको विवरण

वडा नं.	सामुदायिक भवनहरुका नाम	वडा नं. बस्ती	हालको उपयोग
१	-	-	-
२	सहिद स्मृति युवा क्लव भवन	राङसी पो.	खेलकुद र अन्य
	सामुदायिक कवुलति भवन	राङसी सेलाधार	तरकारी जम्मा गर्न
	प्रगतिशिल युवा क्लव भवन	राङसी गोपालखोला	
३	मा.वि. वागमारा	वागमारा	शिक्षा
	स्वास्थ्य चौकी	केवरी	स्वास्थ्य

	रेडक्रस भवन	वागमारा	सामाजिक सेवा
	हुलाक	केवरी	
४	-	-	-
५	छट्केडोरी युवा क्लव भवन		खेलकुद साथै हुलाक
६	पशुसेवा केन्द्र	ओवाङ	पशुसेवा
	स्वास्थ्य केन्द्र	ओवाङ	स्वास्थ्य

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.९ शवदाह तथा पशु वधशालाको विवरण

गाउँपालिकामा मानिसको अन्तिम संस्कार गर्नका लागि विभिन्न स्थानमा शवदाह निर्माण गरिएका छन् । यसैगरि उपभोक्ता हितलाई ध्यानमा राखेर स्वच्छ र सुरक्षित मासुको निर्यातका लागि विविध स्थानमा पशु वधशाला समेत निर्माण गर्न आवश्यक देखिन्छ । जसको विवरण तल दिइएको छ ।

तालिका नं. ३३ शवदाह तथा पशु वधशालाको विवरण

विवरण	**वडा नं. स्थान**	**अवस्था**
शवदाह		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य
		सामान्य

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१० खेल मैदान सम्बन्धी विवरण

भौतिक पूर्वाधारभित्र एक राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरको खेल मैदानलाई पनि समावेश गर्ने गरिन्छ । आजका दिनमा खेलको माध्यमबाट राज्यहरु एकआपसमा नजिकिनुका साथै आफ्नो वर्चश्व प्रर्दशन गर्ने समेत गरेको पाइन्छ । हाम्रो देशमा पनि हरेका गाउँपालिकामा कम्तिमा एउटा राष्ट्रिय स्तरको खेल मैदान निर्माण गर्ने लक्ष्य राखेको पाइन्छ । परिवर्तन गाउँपालिकाको ८ स्थानमा खेल मैदान रहेका छन् । यी खेल मैदानहरुको अवस्था सामान्य

रहेको छ । यस क्षेत्रमा राष्ट्रिय स्तरको खेल मैदान बनाउने लक्ष्य राखिएको भए तापनि हालसम्म सो कार्यले गति लिन सकेको छैन, भएका खेल मैदानको पनि स्तरोन्नती गर्नुपर्ने भएका छन् ।

तालिका नं. ३४ खेल मैदान सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	खेल मैदानको किसिम र अनुमानित क्षेत्रफल	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्छ)
१	युनिटी युथ भलिवल कोर्ट	निर्माणाधिन
२	पाँचपुत्ली २ चौर (आयताकार) ६०० मी	साधारण, विभिन्न खेलको लागि उपयुक्त
३	-	-
४	राक्सेवाङ ४ चौर	क्लवले उपयोग गर्छ
५	गोरीचौर भलिवल मैदान (२ रोपनी)	भलिवल खेलाडिको लागि उपयुक्त
६	सुकिदह भलिवल मैदान	साधारण, क्लवले उपयोग गर्छ
	ओवाङ भलिवल मैदान	खाली
	इरिवाङ भलिवल मैदान	खाली
	बलेखेट भलिवल मैदान	खाली

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.११ सार्वजनिक पाटि पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकाका केही प्रतिक्षालय तथा चौतारोहरु रहेका छन् । यी सार्वजनिक स्थल मानिसहरुलाई विश्राम गर्न, गाउँको भेला वस्न, सार्वजनिक सरोकारका विषयहरु वा अन्य कुनै विविध कार्यक्रम र पुजाआजाको लागि प्रयोग हुँदै आएको छ । यस्तो स्थलको उचित स्याहार र संरक्षण हुन सकेको छैन, भएका भवनहरु जीर्ण हुँदै गइरहेका छ, जसको मर्मत तथा संभार गनुपर्ने आवश्यकता भैसकेको छ । यस कार्यका लागि पनि योजना तथा कार्यक्रम सार्वजनिक गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

तालिका नं. ३५ सार्वजनिक पाटि पौवा र चौतारा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	सार्वजनिक वस्तु विवरण	स्थान	उपयोग	कैफियत
१	चौतारी	खरिवोट	समुदाय	
२	चौतारी	पोखरा	समुदाय	
३	कोतघर	परिवर्तन ३	विसौनी	
	प्रतिक्षालय	परिवर्तन ३	विसौनी	

	वागखोर	परिवर्तन ३	पानि ट्याङकी	
	राजा पहनेरो	परिवर्तन ३ थुनी	पानि मुहान	
४	प्रतिक्षालय	पाछावाङ	समुदाय	
	चौतारो	मरकोटा	समुदाय	
५	सहिद स्मृति चौतारो	मौलाकोट, वल्विरे	समुदाय	
६	सार्वजनिक धारा	परिवर्तन ६	समुदाय	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१२ झोलुङ्गे पुल । पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ३६ झोलुङ्गे पुल । पुलपुलेसा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पुल । खोलाको नाम	दायाँ किनारा रहेको स्थान	बायाँ किनारा रहेको स्थान	निर्मित साल	सहयोगी निकाय
१	वगाउने खोला	डालिम	खरिवोट	०६९/७०	नेपाल सरकार
		दर्पण	लिकाङ		नेपाल सरकार
		डालिम	तोराङ		नेपाल सरकार
		तोराङ	गलकोट		नेपाल सरकार
२	माडी खोला	तालावाङ	राङसी	२०७०	दुर्गम विकास
	ओली खोला	राङसी	भावाङ	२०७२	दुर्गम विकास
३	थोंतेरा	रपा	हाईवाङ	२०६९	जि.वि.स
	वागमारा	लिस्वाङ	परिवर्तन ३	२०७१	जि.वि.स.
	काठेपुल वागमारा	लिस्वाङ	परिवर्तन ३	२०५६	जन श्रमदान
४	दोमई खोला				गाउँले
५	चुन्नङ खोला	पाछावाङ	राङ्कोट	२०७३/७४	नेपाल सरकार
	चुन्नङ खोला	जितजङ	राङ्कोट	२०७४	नेपाल सरकार
	डाङडुङ खोला	राङ्सी	राङ्कोट	२०७४	नेपाल सरकार
	ग्रान्चिङ खोला	राङ्सी	राङ्कोट	२०७२	नेपाल सरकार

६	माडिखोला पुल	ओवाङ	आंकातारा	२०६२	नेपाल सरकार
	चपका काठको	लाखुरीचौर	सेमलवोट	२०५३	नेपाल सरकार
	चपका म्होलुङ्गे पुल	चपका	दुईखोली	२०७१	संस्था

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१३ विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा विपद व्यवस्थापनको लागि एक विपद व्यवस्थापन गाउँ समिति स्थापना गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसले प्राकृतिक प्रकोप, आकस्मिक समस्या वा आपतकालिन अवस्था आइपरेको अवस्थामा उद्धार, राहत तथा पुनःस्थापना जस्ता कार्यमा नागरिकलाई सहायता उपलव्ध गराउने गर्दछ । साथै यसले भैपरि आउने समस्याहरुको सरल निकासको लागि पुर्वानुमान तथा योजना निर्माण र पुर्वतयारी पनि गर्ने गर्दछ । यसका लागि सुरक्षित स्थान समेत तोक्नु आवश्यक छ । यस समितीले वर्तमान समयमा भुकम्प रहित भवन निर्माण सम्वन्धी आचार संहित लागु गर्नुका साथै यस्ता भवनहरुको निर्माणमा आवश्यका परामर्श समेत उपलव्ध गराउने कार्य गर्दछ । यि सवै कार्यको आवश्यक खर्चको व्यवस्थापनको लागि एक विपद व्यवस्थापन कोष समेत निर्माण गर्नु पर्दछ ।

६.१४ अचल सम्पत्तिको विवरण

गाउँपालिकाको अचल सम्पत्तिको विवरण (गापा, कृषि, स्वास्थ, हुलाक, रेन्जरपोष्ट, आदी कार्यलयको एकमुष्ट) यसप्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. ३७ अचल सम्पत्तिको विवरण

क्र.स	**अचल सम्पत्ति**	**इकाइ -वटा, विगाह, रोपनी, कठ्ठा, आदी)**	**स्वामित्व रहेका गा.पा/नपा**	**कैफियत**
१	भवन	१.५ रोपनी		
२	भवन	४० रोपनी	कृषि फर्म	
३	भवन	१०आना	वडा कार्यालय	
४	भवन	२.५	स्वास्थ्य चौकी	
५	भवन	१.५	कृषि कार्यलय	
६	भवन	१.५	हुलाक	

७	भवन	१३ आना	वडा कार्यालय	
८	भवन	५–६ रोपनी	स्वास्थ्य चौकी	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१५ सिंचाईको श्रोत

नेपाल परम्परागत कृषिबाट विस्तारै आधुनिक कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण हुँदै गरेको देश हो । कृषि आधुनिकीकरणका लागि वैज्ञानिक कृषि प्रणालीको आवश्यकता पर्दछ । वैज्ञानिक कृषि प्रणाली अन्तर्गत सदावहार सिंचाई सुविधाको उपलव्धता पहिलो शर्त हो । सिंचाइको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिसकेपछि मात्र वैज्ञानिक कृषि प्रणालिको सुरुवात हुन्छ । हाम्रो देश कृषि अर्थतन्त्रको देश हो । कृषिबाट प्राप्त गर्न सकिने संभाव्य अधिकतम फाइदाको लागि नेपालमा विविध प्रयासहरु जारी गरिएका छन् । यसका बाबजुद पनि वास्तविक किसानहरुले सिंचाईको लाभ लिन नसक्नु र भएको सिंचाइ सुविधा पनि अत्यन्त न्युन हुनु हाम्रो देशको प्रमुख कृषि समम्या मध्ये एक समस्याको रुपमा रहेको छ । यस गाउँपालिकामा सिंचाईको पर्याप्त सम्भावना हुँदाहुँदैपनि त्यसको सही उपयोग र व्यवस्थापा हुन सकेको देखिदैन ।

तालिका नं. ३८ सिंचाईको श्रोतको विवरण

क्र.सं.	सिंचाइको श्रोतको नाम	गा.पा/नपाको वडा नं.
१	वगाउने खोला	१
२	सिमखोला पाछावाङ	४
३	सिमलीखोला पाछावाङ	४
४	चुन्नङ खोला	५
५	वाजिकोट	५
६	कोरल खोला	५

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१६ विद्यालहरुमा शौचालयको विवरण

गाउँपालिकाका ९ विद्यालयहरुको शौचालयको अवस्था तलको तालिकामा देखाइएको छ । जसअनुसार ३६ वटा शौचालयहरु सामान्य सवैले प्रयोग गर्न मिल्ने शौचायलय रहेका छन् । शिक्षक तथा शिक्षिकाको लागि भनी भिन्दा-भिन्दै निर्माण गरिएका शौचालय संख्या २५ वटा रहेको छन्, भने ३६ वटा शौचालय छात्र/छात्राका लागि भिन्दा-भिन्दै निर्माण गरिएका छन् । अपाङ्गमैत्री शौचालय कुनै पनि विद्यालयमा रहेको देखिदैन जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ३९ विद्यालहरुमा शौचालयको विवरण

वडा नं.	जम्मा विद्यालय संख्या	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने					जम्मा
		सामान्य, सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिकाका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	छात्राछात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	अपांगका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	शौचालय नभएको	
१	९	९	८	५			२२
२	८	१२	४	८			१२
३	४	४	√	√			१२
४	९	९		९			१०
५	१०	२	८	८			२८
६	६		४	५			१४
जम्मा							

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

६.१७ प्राकृतिक श्रोत (खानी/खनिज)

प्राकृतिक स्रोत साधन राज्यको अर्थतन्त्रमा सघाउ पुर्‍याउने सवैभन्दा महत्वपूर्ण खजाना हुन् । आजको समयमा विकसित राष्ट्रहरुले प्राकृतिक सम्पदाको अत्याधिक दोहन तथा उपयोग गरेर विकसित भएका हुन् । हाम्रो देश पनि प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण छ । यसको बाबजुद पनि पुँजी, ज्ञान तथा क्षमतावान नागरिकको कमी वा बर्हिगमनले ति सम्पदाहरु यत्तिकै खेर गइरहेका छन् । परिवर्तन गाउँपालिकाको सन्दर्भमा हेर्ने हो यहाँ छापने ढुंगा तथा फलाम खानी प्राकृतिक स्रोतको रुपमा रहेको र यिनीहरुको उपयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

तालिका नं. ४० प्राकृतिक श्रोतको विवरण

वडा नं.	विवरण	स्थान
१	-	-
२	-	-
३	-	-
४	ढुङ्गा खानी तथा फलाम खानीको सम्भावना	पाछावाङ
५	फलाम खानी (हाल नभएको)	वल्लोजुरे
६	ढुङ्गा खानी (घर छाउने)	नाफे

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

७. उद्योगधन्दा तथा व्यवसायको अवस्था

देश विकासको एक महत्वपूर्ण खम्बा भनेको उद्योग हो । उद्योग धन्दाको विकास बिना राज्यमा आर्थिक क्रान्ति हुन सक्तैन । कुनै पनि देशको गरिमा बढाउनको लागि आर्थिक आधार बलियो हुनुपर्ने कुरा महत्वपूर्ण हुन्छ । यस्तो आर्थिक आधारको प्रथम सिंढि नै उद्योग हो । नेपालमा उद्योग विकासको गतिलाई हेर्दा राज्य यस दिशामा लागिपरेको देखिएता पनि सन्तोषजनक भने देखिदैन । जसको फलस्वरुप राज्यमा औद्योगिक बस्तुको मागलाई पुरा गर्न उच्च आयात गर्नुपर्ने अवस्थाले आर्थिक विकासमा ऋणात्मक प्रभाब पारेको देखिन्छ । यसका साथै नेपाल एक विकासोन्मुख मुलुक हो । आर्थिक विकासका प्रर्याप्त संभावना हुदाँहुँदै पनि यो देश गरिब मुलुकको पङ्क्तिमा परेको छ । नेपालको योजनाबद्ध विकासले देशको आर्थिक पक्षलाई उकालो चढाउनका लागि उद्योग क्षेत्रलाई लक्षित गरि विभिन्न प्रयासहरु गरेता पनि जनताले महसुस गर्ने गरि उद्योग क्षेत्रको विकास हुन भने केहि समय लाग्ने देखिन्छ । राज्यको अवस्थाको प्रतिविम्ब गाउँले पनि बोकेको हुन्छ । अतः परिवर्तन गाउँपालिकामा पनि उद्योगको बर्तमान अवस्थालाई हेर्दा यस क्षेत्रको हालसम्म किटान गरेर उद्योगको सूचीमा राख्न सकिने उद्योगको विवरण प्राप्त गर्न सकिदैन । गाउँपालिकाको विकासलाई द्रुत गतिमा अगाडि वढाई रोजगारी सिर्जना गर्न तथा सकारात्मक विकासको लागि पर्याप्त रुपमा उद्योग विकासका कार्यक्रमहरु ल्याइनुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

७.१ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण, वडा अनुसारः

तालिका नं. ४१ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय (निर्माण व्यवसायी समेत) सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	व्यापार, व्यवसाय विवरण	परिवार संख्या
१	टेलर्स	४
	सुनचाँदी व्यवसायी	१
	भाँडा व्यवसायी	२
	होटल व्यवसायी	६
	फेन्सी व्यवसायी	२
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	२
	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	१
	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	३
	माछामासु पसल व्यवसायी	२
	सैलुन तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	१ अस्थायी
	ठेक्का पट्टा	३

	जुत्ता पसल	१
	फर्निचर	१
	किराना पसल व्यवसायी	८
२	टेलर्स	१०
	सुनचाँदी व्यवसायी	१
	भाँडा व्यवसायी	२
	होटल व्यवसायी	४
	फेन्सी व्यवसायी	५
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	४
	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	१
	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	२
	माछामासु पसल व्यवसायी	२
	सैलुन तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	१
	ठेक्का पट्टा	३
	जुत्ता पसल	२
	वंगुर पालन व्यवसायी	५
	किराना पसल व्यवसायी	१०
	वोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	१
	घडि रेडियोटि.भि. मर्मत	२
	खाजाघर तथा चिया पसल	३
	मदिरा व्यवसायी	३
	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपि	२
	मनि ट्रान्सफर	१
	सहकारी	२
	भेटनरी	१
३	दुग्ध व्यवसायी	२
	टेलर्स	१५
	सुनचाँदी व्यवसायी	१०
	भाँडा व्यवसायी	७
	होटल व्यवसायी	१०
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	३
	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	३
	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	५
	माछामासु पसल व्यवसायी	२
	उद्योग	१
	आर्ट व्यवसायी	१
	वेकरी तथा मिष्ठान्न भण्डार	१
	वंगुर पालन	१५
	ठेक्का पट्टा	३
	जुत्ता पसल	२
	फोटो स्टुडियो	५

	फर्निचर	२
	अटो वर्कसप	२
	राईस मिल	१
	किराना पसल व्यवसायी	२५
	वोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	१
	घडि रेडियोटि.भि. मर्मत	२
	खाजाघर तथा चिया पसल	११
	मदिरा व्यवसायी	५
	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपि	३
	मनि ट्रान्सफर	२
	सहकारी	१
	भेटनरी	१
	ढुवानी सेवा	५
	ट्युसन सेन्टर	२
	कार्पेट पसल	१
	नर्सरी तथा फूल व्यवसायी	२
	ग्यास डिलर	१
	मल विउ उत्पादन	२
	कम्प्युटर ट्रेनिङ सेन्टर तथा साइवर	२
४	टेलर्स	१०
	सुनचाँदी व्यवसायी	२
	भाँडा व्यवसायी	८
	होटल व्यवसायी	१०
	फेन्सि व्यवसायी	२०
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	१
	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	२
	वेकरी तथा मिष्ठान्न भण्डार	२
	वाल मनोरञ्जन	१००
	ठेक्का पट्टा	२
	जुत्ता पसल	२
	फोटो स्टुडियो	१
	किराना पसल व्यवसायी	१०
	वोर्डिङ स्कुल सञ्चालन	१
	घडि रेडियोटि.भि. मर्मत	१
	खाजाघर तथा चिया पसल	५
	ढुवानी सेवा	१
	पाँगो माटो व्यवसाय	१
५	टेलर्स	५
	सुनचाँदी व्यवसायी	२
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	२

	टेलर्स	६
	सुनचाँदी व्यवसायी	१
	भाँडा व्यवसायी	३
	होटल व्यवसायी	५
	फेन्सि व्यवसायी	४
	क्लिनिक तथा औषधी व्यवसायी	२
	तरकारी तथा फलफुल व्यवसायी	२
	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	२
	माछामासु पसल व्यवसायी	५
	वंगुर पालन	२
६	फोटो स्टुडियो	१
	फर्निचर	२
	किराना पसल व्यवसायी	८
	घडि रेडियोटि.भि. मर्मत	२
	मदिरा व्यवसायी	२
	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपि	१
	भेटनरी	१
	ढुवानी सेवा	८
	नर्सरी तथा फूल व्यवसायी	१
	कम्प्युटर ट्रेनिङ सेन्टर तथा साइवर	१
	निर्माण व्यवसायी तथा सप्लायर्स	२

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

७.२ सहकारी संस्थाको विवरण

एकको लागि हरेक र हरेकको लागि एक भन्ने मान्यतामार्फत सदस्यहरुको सामुहिक हितमा कार्य गर्नको लागि स्थापित सहकारी हालका दिनमा विश्वभर लोकप्रिय बन्दै गइरहेका छ । सहकारीमा आवद्ध सदस्यहरुको हितका लागि कार्य गर्ने र सानो सानो पुँजीलाई एकतित्र गरि कार्य गर्ने हुँदा निम्नवर्गको नजिकको संस्थाको रुपमा पनि यसले लोकप्रियता पाएको छ । परिवर्तन गाउँपालिकामा हालसम्म जम्मा ३ वटा विविध प्रकारका सहकारी दर्ता भएपनि २ वटा अझै सञ्चालनमा आउन सकेका छैनन् ।

तालिका नं. ४२ सहकारी संस्थाको विवरण

सि.नं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	कैफियत
१	मिलिजुली वचत तथा ऋण स.स.लि	परिवर्तन ६	
२	सयपत्रि वचत तथा ऋण स.स.लि	परिवर्तन ३	
३	सचेतना कृषि जन स.स.लि	परिवर्तन ५	-

४	प्रेडिभि कृषि जन स.स.लि	परिवर्तन १	-
५	इरिवाङ सानाकिसान कृषि स.स.लि	परिवर्तन ३	-
६	नमुना वहुउद्येश्यीय स.स.लि	परिवर्तन १	-
७	जनआवाज वहुउद्येश्यीय स.स.लि	परिवर्तन ४	
८	सुकीदह जन कृषि स.स.लि	परिवर्तन ३	
९	समावेसी वहुउद्येश्यीय स.स.लि	परिवर्तन २	
१०	दुईखोली कवुलियती वन वहुउद्येश्यीय स.स.लि.	परिवर्तन ४	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

७.३ गाउँभित्र रहेका व्यापारिक केन्दहरुको विवरण

व्यापार राज्य विकासको महत्वपूर्ण आधार हो । आजको समयमा व्यापार कुनै पनि गाउँलाई समृद्ध बनाउने तथा आर्थिक क्रियाकलापलाई द्रुत गतिमा अगाडी बढाउने क्षेत्रको रुपमा परिचित छ । कुनै पनि ठाउँको व्यापारिक विकासले त्यस स्थानलाई सहरीकरण गर्नमा पनि महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । परिवर्तन गाउँपालिकाले पनि व्यापारीक क्षेत्रमा विस्तारै विकासको बाटो पछ्याइरहेको छ । यस क्षेत्रमा हालसम्मको दिनमा हुने गरेका व्यापारिक कारोवार र व्यापारीक केन्द्रको रुपमा प्रयोग भइरहेका स्थानहरुलाई तल उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४३ गाउँभित्र रहेका व्यापारिक केन्दहरुको विवरण

वडा नं.	व्यापारिक केन्द्रहरुका नाम	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरु	कैफियत
१	कुरेली वजार	दैनिक उपभोग्य सामान	
२	पुतलाचौर	दैनिक उपभोग्य सामान	
३	वागमारा वजार	दैनिक उपभोग्य सामान तथा फेन्सी	

	दुईखोली बजार	दैनिक उपभोग्य सामान	
४	आग्र खोला	दैनिक उपभोग्य सामान तथा कपडा पसलहरु	
	कालापोखरा	गल्ला सिलाई	
	भेरीखर्क	ब्रोइलर पालन	
५	मौलाहट वजार	दैनिक उपभोग्य सामान	
६	दुईखोली वजार	दैनिक उपभोग्य सामान, मेडिकल, भाडा पसल, हार्डवेयर	
	ओवाङ वजार	दैनिक उपभोग्य सामान	

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

७.४ पशुधन सम्वन्धी विवरण :

तालिका ४४ पशुधन सम्वन्धि विवरण :

वडा	**जम्मा घरधुरी**	**किसिम**					
		गाई, गोरु, भैंसी	**भेडा,वाखा**	**कुखुरा, हाँस**	**वंगुर**	**मौरी पालन**	**माछा**
१	५९७	१५७४	२२०७	३५४२	३६		
२	१०४५	३५२२	३७३०	५४४३	१०१		
३	६४८	१६२८	२४४७	३६२६	२२	√	
४	९४७	१८९८	२९६२	३५४८		१५०० घार	६०००
५	७२४	२२५७	३१९९	५२२७	८४	√	

६	**३७४**	११५७	२१५३	२५८१	४	३०० घार	
जम्मा	**४३३५**	१२०३६	१६६९८	२३९६७	२४७		

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

८. विविध जानकारी

८.१ गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरुको विवरण २०७३/७४

तालिका नं. ४५ गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरुको विवरण

सि.नं.	कार्यक्रमगत विवरण	कार्यान्वयनको अवस्था	मुख्य प्रयासहरु
१	**प्रशासनिक सांगठनिक सुदृढीकरण, क्षमता र सेवा प्रभावकारीता अभिवृद्धि सम्वन्धी**	९० प्रतिशत प्रभावकारी	
२.	**वित्तिय व्यवस्थापन तथा श्रोत परिचालन सम्वन्धी कार्यक्रम**	सामान्य	सामाजिक परिक्षण र श्रोतको स्थलगत अनुगमन, श्रोत परिचालन र राजस्व
३	**भौतिक पूर्वाधार तथा शहरी विकास सम्वन्धी कार्यक्रम**	सामान्य	आउँदो आ.व.देखि हुन सक्ने
४	**समाजकल्याण तथा सामाजिक विकास सम्वन्धी कार्यधक्रम**	सामान्य	दलित, महिला, बालबालिका, जनजाति, अपाङ्ग, जेष्ठनागरिकहरुमा विविध कार्यक्रम
५	**कला संस्कृति, सम्पदा तथा वातावरणीय सुधार कार्यक्रम**	सामान्य	मगरात कला सँस्कृति, स्थानीय साँस्कृतिक कार्यक्रम प्रवर्धन, पूर्ण सरसफाइयुक्त वडा

			घोषणा
६	**पर्यटन विकास कार्यक्रम**	सामान्य	स्मागेरलाई पर्यटकीय स्थल बनाउने पहल, १५ लाख छुट्याईको तर कार्यान्वयन नभएको

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

८.२ गाउँपालिका कार्यालय देखि प्रत्येक वडाकेन्द्रसम्म को दूरी

तालिका नं. ४६ गाउँपालिका कार्यालय देखि प्रत्येक वडाकेन्द्रसम्म को दूरीको विवरण

वडा नं.	केन्द्र रहेको स्थान	वडा केन्द्र सम्म को दूरी
१	पुतलाचौर	५ कि.मि.
२	पुतलाचौर	२० कि.मि.
३	पुतलाचौर	१० कि.मि.
४	पुतलाचौर	६ कि.मि.
५	पुतलाचौर	७ कि.मि
६	पुतलाचौर	५ कि.मी.

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

८.३ गाउँपालिकाको टाढाको वस्ती बाट सम्बन्धीत गा.पा.को केन्द्र पुग्नलाग्ने अनुमानित समय

राज्यले जनतालाई नजिकका निकायबाट सेवा सुबिधा दिनको लागि सधैभरी प्रयास गरिरहेको हुन्छ । यसैले जनतलाई नजिकको निकायबाट सेवा प्राप्त होस भनि वर्तमान समयमा राज्यलाई संघिय संरचनामा लगेको देखिन्छ । यसै संघीय संरचना बमोजिम पनि संघ भित्र रहेका गाउँलाई एक निश्चित क्षेत्र तोकेर पुनः अझै नजिकको निकायबाट सेवा दिनको लागि विभिन्न गाउँका वडा निमार्ण गरि ति वडालाई एक निश्चित कार्यालयबाट सेवा दिने व्यवस्था गरेको छ । यसै सन्दर्भमा जनता तथा प्रशासनको दुरी नजिक होस भनी गाउँपालिकाका हरेक वडामा संभव भए सम्म नजिकको निकायबाट सेवा दिन राज्य प्रयत्न गरिरहेको छ । हिजोका दिनमा धेरैजसो प्रशासकिय कामकारबाहि गर्नको लागि सदरमुकाम नै धाउनुर्ने अवस्थाको धेरै हदसम्म विस्थापन गरि जनतालाई घरदैलोबाट नै प्रभावकारी

सेवा दिन राज्यले ल्याएको संघिय संरचनासंगै यस गाउँपालिकामा पनि अव धेरैजसो काम नजिकैको वडा कार्यालयवाट संचालन हुने व्यवस्था गरिएको छ । जसअनुसारको संरचना पश्चात यस गाउँपालिकाको वडाका सबैभन्दा टाढाको वस्तीदेखि गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म आइपुग्न लाग्ने दुरी तल देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४७ गाउँपालिकाको टाढाको वस्ती बाट सम्बन्धीत गा.पा.को केन्द्र पुग्नलाग्ने अनुमानित समयको विवरण

वडा नं.	Roadhead बाट गा.पा को केन्द्र सम्मको दूरी	सेवा प्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय
१	१० कि.मि	४ घण्टा
२	२४ कि.मि.	१ दिन
३	१० कि.मि.	२ घण्टा
४	५ कि.मि.	४ घण्टा
५	७ कि.मि.	४ घण्टा
६	५ कि.मि.	५ घण्टा

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

८.४ विद्युत / सौर्य उर्जा आयोजनाहरुको स्थिति

तालिका नं. ४८ विद्युत / सौर्य उर्जा आयोजनाहरुको स्थिति

वडा नं.	आयोजनाको नाम	क्षमता कि.वा.	लाभान्वित घरधुरी	क्षेत्र
१	वगाउने खोला कुनल विद्युत आयोजना	९१	२८५	
	हाईम खोला लघु	२३	२९७	
२	फारमा खोला	३१	८०	
	सिस्ने लघु ज.वि.	४६	४५०	
३	कुनपा सांघुरा ल.ज. आयोजना	-	-	
४	चुनवाङखोला लघु वि. आयोजना	-	१०२	
	रालेखोला जल वि. आयोजना	४१	३००	
	सल्लाखोट लघु वि. आयोजना	१०	१००	
	पाछावाङ लघु वि. आयोजना	१०	९०	
५	सांघुरा खोला लघु वि. आयोजना	६५	१७५	
६	चपका दुईखोली दोभान लघु वि. आयोजना	३१.५	२६५	
जम्मा				

स्रोत : वडा सर्वेक्षण २०७४

८.५ वातावरण तथा सफाई

तालिका नं. ४९ वातावरण तथा सफाई

वडा नं	सार्वजनिक शौचालय	फोहरपानी प्रशोधनशाला	पिउनेपानी प्रशोधनशाला	ल्यान्डफिल साईट	सरसफाई व्यवस्थापन को साधन	वायोग्यास प्लान्ट
१	-	-	-	-	-	-
२	-	-	-	-	-	-
३	२	-	-	-	-	-
४	१	-	-	-	-	-
५		-	-	-	-	-
६	२	-	-	-	-	-
जम्मा	५	०	०	०	०	०

८.५ सेवा प्रवाह विवरण तथा विपद व्यवस्थापन

तालिका नं. ५० सेवा प्रवाह विवरण तथा विपद व्यवस्थापन

वडा नं	दमकल	एम्वुलेन्स	शववाहन	नगरप्रहरी भ्यान	विपद व्यवस्थापन सम्वन्धि
१	-	-	-	-	वडा समिती वनेको
२	-	-	-	-	-
३	-	-	-	-	-
४	-	-	-	-	-
५	-	-	-	-	-
६	-	-	-	-	-
जम्मा	०	०	०	०	

८.६ सुरक्षा इकाईहरु

तालिका नं. ५१ सुरक्षा इकाईहरु

क्र.सं.	विवरण	स्थान	कैफियत
१	इलाका प्रहरी कार्यालय	पाछावाङ	
२	इलाका प्रहरी कार्यालय ख श्रेणी	ओवाङ, इरीवाङ	
३	प्रहरी चौकी वागमारा	इरीवाङ	
४	प्रहरी चौकी कुवारीवोट	कुरेली	

८.७ सुचना तथा सञ्चार

तालिका नं. ५२ सुचना तथा सञ्चार

वडा नं	एफ.एम / रेडियो स्टेशन	पत्रिका	अनलाईन पत्रिका
१	-	-	-
२	-	-	-
३	-	-	-
४	-	-	-
५	-	-	-
६	-	-	-
जम्मा	०	०	०

८.८ पार्क, उद्यान, भ्यू टावर

तालिका नं. ५३ पार्क, उद्यान, भ्यू टावर

वडा नं	पार्क	वाल उद्यान	भ्यू टावर	अन्य केही भए
१	-	-	-	-
२	-	-	-	-
३	-	-	-	-
४	-	-	-	-
५	-	-	-	-
६	-	-	-	-
जम्मा	०	०	०	०

८.९ वालविकास केन्द्र सम्वन्धि विवरण

तालिका नं. ५४ वालविकास केन्द्र सम्वन्धि विवरण

वडा नं.	वाल विकास केन्द्रको नाम र सँख्या	भर्ना भएका वालवालिकाको सँख्या		जम्मा
		वालक	वालिका	
४	श्री प्रा.वि. धोएखोए	५	१०	१५
	४	२०	३०	५०
१	२			
२	८	१८०	२०१	३८१
३	४	२५०	२५०	५००
५	७	६५	८५	१५०
६	२	१६	१४	३०

८.१० खोप सेवा सम्वन्धि विवरण आ.व. २०७३/७४

तालिका नं. ५५ खोप सेवा सम्वन्धि विवरण आ.व. २०७३/७४

वडा नं.	वि.सि.जी	डि.पि.टी.	हेपाटाईटिस वि	दादुरा	पोलियो ३	टि.टि. (गर्भवति०
१	८३	७५	८३	६२	७०	७०
२	७७	८३	८३	७८	-	-
३	१९१	२०२	२०२	६५	२०२	४०
४	२५०	१००	५०	२००	१५०	५०
५	१६८	१६६	१६६	१०२	१६६	५९
६	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा सँख्या	७६९	६२६	५८४	५०७	५८८	२१९

गाउँपालिकाका अवसर, चुनौती र समस्याहरु

१. सिंचाइ : कृषिजन्य वस्तुहरुको लागि उपयुक्त वातावरण तथा जमिन हुँदा हुँदै पनि सिंचाइको अभावले यस गाउँपालिकामा प्रभाव पारेको देख्न सकिन्छ । सिंचाईको लागि पर्याप्त वजेट तर्जुमा गरी कृषि उत्पादन तथा वजारीकरण गर्न सकेको खण्डमा मात्र कृषिमा वषौं देखि रहेको परनिर्भरता न्यून हुँदै क्रमश अन्त्य गर्न सकिन्छ ।

२. कर्मचारी व्यवस्थापन र प्रशासनिक चुनौति : देश संघीय व्यवस्थामा गएसँगै केही प्रशासनिक तथा व्यवस्थापन चुनौतीहरु पनि देखा पर्दै गैरहेका छन् । तथापी स्थानीय तहलाई नीति नियम परिमार्जन गर्ने अधिकार दिईएसँगै यस खालका चुनौतीहरुको विश्लेषण गरी विज्ञको सुझाव र सल्लाह लिई आवश्यकता अनुसार केन्द्र सँग समन्वय गरी परिमार्जन गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता छ ।

३. सुचना तथा सञ्चार : जिल्लागत तथ्यांकको आधारमा यस गाउँपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा टेलिफोन सेवा पुगेको भनिए पनि यथार्थमा त्यो देखिदैन । सम्वन्धित अधिकारी सँग यस सम्वन्धि जानकारी लिने प्रयास गर्दा केही क्षेत्रमा अत्यन्त भौगोलिक कारणले नेटवर्क पुग्न नसकेको जानकारी पाईयो । तसर्थ सुचना तथा सञ्चार वाट कोही पनि वञ्चित हुन नपर्ने गरि निम्म वुँदाहरुमा ध्यान दिनुपर्ने जरुरी छ ।

क) नेटवर्क नपुगेका स्थानहरुमा अविलम्व टेलिफोन टावरको विस्तार गर्ने ।

ख) सम्पुर्ण वडाहरुमा ईन्टरनेटको पहुँचको लागि आवश्यक तयारी गर्ने ।

ग) स्थानीय रेडीयो, अनलाईन पत्रीकाहरु मार्फत गाउँपालिकाका गतिविधिहरुको प्रशारण गर्ने ।

४. श्रोत साधन तथा भवन : २१ औं शताव्दीमा आईपुग्दापनि प्रशासनिक कार्यहरु परम्परागत तवरले सम्पन्न गर्नुपर्ने वाध्यता त छँदैछ त्यसमाथि पनि भवनहरु तथा श्रोत साधनको अपर्याप्तताले गर्दा सम्पुण कार्यहरु प्रभावित हुन पुगेको देखिन्छ । उचित कार्ययोजना वनाई दक्ष जनशक्ति तथा विज्ञको सुझाव लिंदै प्रशासनिक कार्यहरु सहज रुपमा सञ्चालन गर्नको लागि उचित वातावरण वनाउनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

५. राजनितिक प्रभाव : विभिन्न कानुनी जटिलता का साथसाथै राजनैतिक प्रभावका कारणले गर्दा यस क्षेत्रमा मात्रै होइन धेरैजसो क्षेत्रका काम कारवाही प्रभावित देखिन्छन । नीति नीयमको धज्जि उडाउँदै राजनैतिक संरक्षणका आधारमा, सम्पन्न गर्नुपर्ने कामहरुमा सूस्तता, एकाधिकार, अवरोध श्रृजना गरेको उदाहरुण कैयन ठाउँमा पाउन सकिन्छ । तसर्थ विकास र सम्वृद्धिको लागि उचित निती नीयम र कार्य योजना वनाइ दोषीलाई राजनैतिक संरक्षणको आधारमा उन्मुक्ति दिने प्रचलन वन्द गर्दै लैजानुपर्ने आवश्यकता तड्कारो रुपमा देखिन्छ ।

गाउँपालिकाका विकास सम्भावनाहरु:

१. कृषि :

कृषि जन्य वस्तुहरुमा हालसम्म देखापरेका परनिर्भरता हटाई उत्पादनमुलक कृषि प्रणालीको विषयलाई स्थानीय तहवाटै विश्लेषण गर्नु पर्ने आवश्यकता छ । यस गाउँपालिकामा कृषिजन्य वस्तुहरु, विभिन्न जडिवुटीहरु, फलाम तथा स्लेट खानी को चरम सम्भावना हुँदा हुँदै पनि सिंचाई, आधुनिक कृषि प्रणालीको ज्ञान, दक्ष जनशक्ति, श्रोत तथा साधनको कमिले गर्दा उल्लेख्य रुपमा प्रगति भएको देखिदैन । कृषी मार्फत क्षेत्र तथा देशलाई योगदान पुर्‍याउनको लागि कमसेकम निम्नलिखित वुँदाहरुको विस्तृत अध्ययन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

क) सम्भावित क्षेत्रहरुको पहिचान गरी नगदे तथा तरकारी वालीको पकेट क्षेत्रहरुको घोषणा गर्ने ।

ख) जडिवुटी पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।

ग) आधुनिक प्रविधीयुक्त कृषि कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्ने । पशुपंक्षी पालन र कृषीमा लगानी वढाउँदै अण्डा, मासु, तरकारी र खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

घ) कीटनाशक औषधीको प्रयोगलाई क्रमश निरुत्साहित गर्दै लैजाने ।

ङ) एक घर एक रुखको विरुवा नीति अवलम्वन गर्ने ।

च) वृक्षारोपण र सामुदायिक वनको सँरक्षण र उचित उपयोग गर्दै जाने ।

छ) कुखुरा तथा वंगुर फार्मको लागि उपयुक्त स्थानको लागि अनुमति प्रदान गर्ने ।

ज) कृषिजन्य उत्पादन भण्डारणको लागि आधुनिक कोल्ड स्टोर निर्माण गर्ने ।

झ) मासुजन्य उत्पादन भण्डारणको लागि आधुनिक कोल्ड स्टोर निर्माण गरी वजारीकरणमा स्थानीय तहवाट पहल गर्ने ।

ञ) विभिन्न स्थानहरुमा खानी (फलाम, स्लेट आदी) को अध्ययन गर्ने ।

२. पर्यटन :

युद्ध पर्यटनको प्रचुर सम्भावना भएको यस गाउँपालिकामा विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरुको पहीचान तथा संरक्षण र विकास गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । यसवाहेक निम्न वुँदाहरुमा अध्ययन गर्न सकिन्छ ।

क) होमस्टे, प्राचिन सँस्कृतिको अध्ययन, सँग्रहालय, पिकनिक स्पोटको निर्माण गर्ने ।

ख) उपयुक्त स्थानहरुमा पार्कहरुको निर्माण गर्ने ।

ग) उपयुक्त पर्यटकीय स्थानको पहिचान गरी भ्यू टावर निर्माण गर्ने ।

घ) शहरी योजना तथा भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ को पूर्ण पालनमा जोड दिने ।

३. उद्योग :

देशको सम्वृद्धि र विकास निर्माणको मेरुदण्डको रुपमा कृषि संगसंगै उद्योग पनि पर्दछ । यस गाउँपालिकामा प्रारम्भिक रुपमा ठूला उद्योग सञ्चालन गर्नको लागि उचित वातावरण तयार गर्न तत्काल सम्भव नभए पनि निम्न वुँदाहरुमा उचित नीति नियमका साथ तत्काल जनस्तरमा अनुभव गर्न सकिने कार्य गर्न सकिन्छ ।

क) घरेलु तथा साना उद्योगको विकास र प्रवर्द्धनमा जोड दिने ।

ख) निश्चित क्षेत्रलाई ओद्योगिक क्षेत्रका रुपमा विकास गर्न सकिने ।

ग) स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित जडिवुटि प्रशोधन उद्योग, नेपाल कागज उद्योग, अल्लो धागो उद्योग तथा अन्य साना उद्योग स्थापना गर्नको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरुको आयोजना गर्ने ।

४. *शिक्षा :*

एक घर एक रोजगारीको दीर्घकालिन नीति अनुरुप दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न गाउँपालिकाका सम्पूर्ण अभिभावकहरुलाई विशेष कार्यक्रम योजना वनाई वालवालिकाहरुलाई अविलम्व विद्यालयमा भर्ना गर्नुका साथै प्राविधिक शिक्षाको स्थापनाको लागि ठोस पहल गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । यसका साथै गाउँपालिकाका प्रत्येक वार्डहरुमा कम्तिमा एउटा पुस्तकालय को व्यवस्था गर्नु पर्ने पनि देखिन्छ ।

५. खेलकुदः

क) एक वडा एक खेल मैदानको नीति अवलम्वन गर्नुपर्ने आवश्यकता ।

ख) विभिन्न खेलकुदका कायक्रमहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने ।

ग) विभिन्न स्थानहरुमा सि.सि.टि.भि. क्यामेरा जडान गर्न पहल गर्ने ।

६. अन्य :

यसवाहेक गाउँपालिकामा तत्काल केही कार्यक्रम तथा कार्ययोजना सम्वन्धि विश्लेषण गर्नुपर्ने आवश्यकता छ जुन यसप्रकार छन् ।

क) सडक, खानेपानी, सिंचाइ र फोहोर व्यवस्थापन लगायत क्षेत्रको सम्भाव्यता अध्ययन गरी योजना वैंक निर्माण गरेर योजना कार्यान्वयन गर्ने ।

ख) एक घर एक खानेपानीको धारा नीतीलाई लागु गर्ने ।

ग) सवै वार्डहरुमा सौर्य सडक वत्ति जडान गर्ने ।

घ) अपाङ्गहरुका लागि विशेष कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

ङ) सार्वजनिक जग्गाको समुचित संरक्षणको व्यवस्था गर्ने ।

च) महिला लक्षित कार्यक्रम तर्फ गर्भवति तथा सुत्केरी सेवा कार्यक्रमलाई सञ्चालन गर्ने ।

छ) भर्खरै खोलिएका सडकहरुको स्तरोन्नती गर्ने ।

ज) जडिवुटी केन्द्रको रुपमा विकसित गराई आयुर्वेद विद्यालयको स्थापनामा जोड दिने ।

झ) कम्तिमा हालको लागि एउटा एम्वुलेन्स सेवा सञ्चालन गर्ने ।
ञ) वातावरण संरक्षणको लागि प्रत्येक वडामा कम्तिमा १ उद्यान निर्माण गर्ने ।
च) वर्थीङ सेन्टरको तुरुन्त निर्माण गर्ने ।

समग्रमा:
गाउँपालिकाका करिव २४०० जना वैदेशिक रोजगारिको सिलसिलामा वाहिरिनु तथा त्यतीनै संख्यामा वेरोजगारी संख्या हुनु पक्कै पनि विकासको राम्रो सुचक होइन । तसर्थ गाउँपालिकामा प्राविधिक शिक्षा लगायत मुलतः आधुनिक कृषि प्रणाली सम्वन्धि कार्यक्रमहरु, जडिवुटि उत्पादन तथा प्रशोधन सम्वन्धि कार्यक्रमहरु र उन्नत जातका पशुपालन सम्वन्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहवाट अनुदान र प्रोत्साहन दिनु पनै आवश्यकता छ । यसका लागि निम्न वुँदाहरु (प्राथमिकताका आधारमा) स्थानीय तहवाट अध्ययन गर्नुपर्ने आवश्यकता पनि उत्तिनै छ ।

क) प्रत्येक वडाहरुमा सिंचाइको अभाव हुन नदिनको लागि सिंचाई सम्वन्धि वृहत कार्य योजना वनाइ तत्काल कार्यान्वयन गर्ने ।

ख) वजार व्यवस्थापनको लागि उचित पहल गर्ने, सहज रुपमा उत्पादित वस्तुहरु निर्यात गर्न सक्ने वातावरण वनाउने ।

ग) उत्पादित वस्तुहरुको आधुनिक भण्डारणको लागि उचित व्यवस्था गर्ने ।

९ स्थानीय राजनैतिक दलहरु

क्र.स.	नाम, थर	पद	फोन नं.
१	**निमकान्त डांगी**	**गा.पा. अध्यक्ष**	**९८५७८२२२६२/९७४८१४८०३८**
२	**हितकुमारी वुढा**	**गा.पा. उपाध्यक्ष**	**९७४८१४८०३८**
वडा नं. १			
१	**वम वा.पुन**	**वडा अध्यक्ष**	**९७४८५२६५७५**
२	पवित्रा वुढा मगर	म.सदस्य	९७४८५१७१७१
३	जयसरा सुनार	द. म. सदस्य	९८६६८३९४६६
४	गणेश डाँगी	वडा सदस्य	९८४८५६७५४५
वडा नं. २			
१	**हरी प्रसाद वुढा मगर**	**वडा अध्यक्ष**	**९७४८५४६२८८**
२	चाँदनी के.सी.	म.सदस्य	९८४७९७७२१२
३	उत्सिपा वि.क.	द.म.सदस्य	९८६६९९०९०४
४	खडक प्रसाद वली	सदस्य	९७४८५४२७७२
५	लोक वहादुर डाँगी	सदस्य	९८६०८७२८३६
वडा नं. ३			
१	**झपिराम डाँगी**	**वडा अध्यक्ष**	**९७४८५१७१७१**
२	कल्पना विष्ट	म.सदस्य	९८६६९३०५५२
३	आशा वादी	दलित म.सदस्य	९७४८५६७५५६
४	विनोद घर्ती	सदस्य	९७४८११३५९०
५	राम वहादुर डाँगी	सदस्य	९७४८१५४५३०
वडा नं. ४			
१	**दल व.वुढा मगर**	**वडा अध्यक्ष**	**९८६३९३०९२५**
२	फर्मिला महर	म. सदस्य	९७४८१५१११८
३	विष्णु सुनाम	द.म.सदस्य	९८६८६०६८९०
४	मान सिं बुढा	सदस्य	९८६६८६२५४२
५	चुडालाल वली	सदस्य	९८६८६५९४१०
वडा नं. ५			
१	**सुक बहादुर वुढा मगर**	**वडा अध्यक्ष**	**९८५७८३४११३**
२	खर्कमाली नेपाली	द.म.सदस्य	९७४५१४५९७५
३	दिल वहादुर वली	सदस्य	९७४८५८००५०
४	मोहविर वि.क.	सदस्य	९८४४९४८८९७
वडा नं. ६			
१	**भानसिङ वुढा मगर**	**वडाध्यक्ष**	**९७४८५०५७८०**
२	दिल कुमारी गिरी	म.सदस्य	९७४५१६५८१३
३	मनिषा वि.क.	द.म.सदस्य	९८६६९३०५५२
४	भुपेन्द्र बुढा	सदस्य	९८४८५४३४७६
५	दल वहादुर पुन	सदस्य	९७४७११६२०१